

Siollabas Nua don Tríú Bliain Ollscoile

An Mheitheal um Theagasc
na Gaeilge ar an Tríú Leibhéal

Siollabas don Tríú Bliain Ollscoile

Clár

Réamhrá

lch 1

Torthaí Foghlama

lch 18

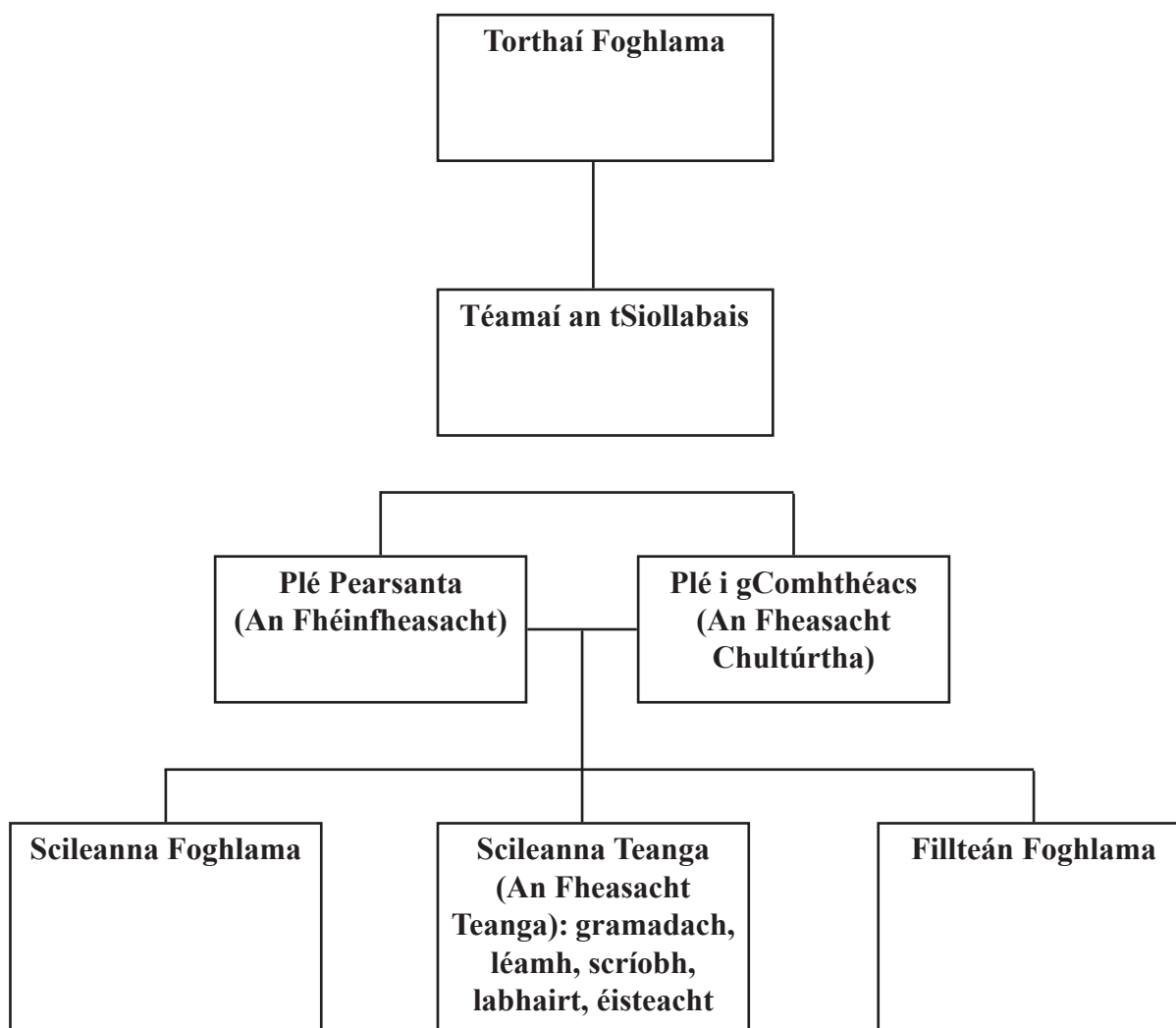

An Mheitheal um Theagasc
na Gaeilge ar an Tríú Leibhéal

Réamhrá: Clár

An Siollabas: Achoimre	lch 2
Prionsabail an tSiollabais	lch 3
An Siollabas don Tríú Bliain	lch 6
Moltaí faoi chur i bhfeidhm an tsiollabais	lch 10
Na hInniúlachtaí	lch 12

An Siollabas: Achoimre

Prionsabail an tSiollabais

Agus na siollabais nua seo á ndearadh bhí na ceisteanna seo a leanas le cur san áireamh: cad é an fráma teoiriciúil ar a mbunófaí na siollabais?; conas a dhéanfaí iniúchadh ar riachtanais na mac léinn?; cén leibhéal teanga ar a mbunófaí na torthaí foghlama?; conas a dhéanfaí déileáil leis an ilghnéitheacht chumais i measc na mac léinn?; conas a dhéanfaí freastal ar riachtanais na mac léinn Gaeltachta?; an mbeadh córas measúnaithe ceangailte leis na siollabais?; an ‘cúrsa’ nó ‘siollabas’ a bheadh i gceist?; cad iad na nithe breise a bheadh ag teastáil go hinstitiúideach chun na siollabais a chur i bhfeidhm?

Féachfar leis na ceisteanna seo a phlé trí struchtúr na siollabas a mhíniú agus spléachadh a thabhairt ar na hinniúlachtaí atáthar a fhorbairt iontu.

Fráma teoiriciúil: Tá na siollabais don chéad, don dara agus don tríú bliain Ollscoile bunaithe ar an bhFráma Tagartha Comónta Eorpach (Comhairle na hEorpa 2001 – FTCE as seo amach). Cuireadh i bhfeidhm moltaí an FTCE faoi conas clár teagaisc a chur le chéile, tá spriocanna na siollabas bunaithe ar cheann de na bandaí cumais atá leagtha amach sa FTCE agus baineadh leas as moltaí a dhéantar sa FTCE maidir leis na hinniúlachtaí ar cheart díriú orthu sa phróiseas teagaisc agus foghlama. Tá cur síos cuimsitheach ar na hinniúlachtaí sin ar lgh 12-17.

Riachtanais na mac léinn: Molann Comhairle na hEorpa dóibh siúd atá bainteach le múineadh teangacha a gcuid oibre a bhunú ar riachtanais, inspreagadh, tréithe agus acmhainní na bhfoghlaimoirí. Tá an machnamh ar riachtanais na bhfoghlaimoirí i measc na moltaí a dhéantar sa FTCE maidir le clár teagaisc a chur le chéile. Chun sainiú a dhéanamh ar riachtanais na mac léinn a bhfuil na siollabais nua seo dírithe orthu, eagraíodh grúpaí fócais i gcúig institiúid éagsúla. Na hinstitiúidí a bhí i gceist ná Coláiste Phádraig, Droim Conrach; Ollscoil na hÉireann, Gaillimh; Ollscoil na hÉireann, Maigh Nuad; Coláiste Mhuire gan Smál, Luimneach; agus Ollscoil Luimnigh. Díríodh sa taighde cáilíochtúil seo ar riachtanais cineálacha éagsúla foghlaimora (ina measc cainteoirí T1 agus T2, agus mic léinn a raibh conairí éagsúla léinn á leanúint acu – ábhar oidí B. Oid, mic léinn BA sa Léann Daonna, mic léinn iarchéime san Oideachas ina measc). Cuireadh tuarascáil maidir le staid reatha mhúineadh na Gaeilge sna coláistí éagsúla (acmhainní, cúrsaí srl.) i dtoll a chéile chomh maith. Tógadh an tuarascáil sin, agus anailís ar na grúpaí fócais san áireamh i ndearadh na siollabas agus an ábhair shamplaigh.

Leibhéal teanga: Sa FTCE leagtar amach leibhéil éagsúla teanga: A1, A2 (úsáideoir bunúsach), B1, B2 (úsáideoir neamhspleách) agus C1, C2 (úsáideoir oilte). Is é B2 an banda cumais ar a bhfuil torthaí foghlama na siollabas seo bunaithe agus tá sé i gceist go mbeadh mic léinn ag dul i dtreo leibhéal C1 de réir a chéile. De bharr an éagsúlacht chumais i measc na mac léinn ar an tríú leibhéal bhí dúshlán ag baint le siollabais teanga atá bunaithe ar leibhéal cumais ar leith a dhearadh. D’fhéadfadh leibhéal C1 i ngnéithe áirithe den chaint ach B1 sa scríobh a bheith ag an gcainteoir dúchais, mar shampla, ach d’fhéadfadh leibhéal B1 sa chaint agus sa scríobh a bheith ag a chomh-mhac léinn. Is túsphointe a bheadh in B2 i scil áirithe do mhac léinn ardchumais ach is sprioc uailmhianach a bheadh ann do mhac léinn eile. Chun na dúshlán seo a sháru rinneadh cinneadh B2 a roghnú mar leibhéal ginearálta, agus toisc gur banda cumais leathan é, na cuntais éagsúla atá déanta ar na scileanna teanga ag an leibhéal sin a chur in oiriúint do chúrsa Gaeilge ar an tríú leibhéal agus do riachtanais na mac léinn. Tá torthaí foghlama na siollabas bunaithe ar an mbanda B2 mar sin, agus cuirtear na torthaí foghlama sin in iúl trí shraith ráiteas faoi scileanna éagsúla teanga a léiríonn (i) sprioc ghinearálta sa

scil áirithe sin do na trí bliana den chéim; (ii) cur síos mion ar a mbeifear ag súil leis sa scil áirithe sin ón mac léinn sa chéad nó sa dara bliain. Maidir leis an tríú bliain rinneadh cur síos ar na príomhrudaí a mbeifí ag súil leo ón mac léinn sa tríú bliain ach táthar ag glacadh leis go mbeidh an méid a luadh le gach scil sna blianta eile i gceist chomh maith – gur ag tógáil ar an méid a rinneadh sa chéad agus sa dara bliain a bheifí. Féach ‘Torthaí Foghlama’.

Ilghnéitheacht chumais: Ceann de na dúshláin a bhaineann le siollabas teanga a dhearadh ná go mbeidh gach mac léinn ag dul i dtreo na dtorthaí foghlama céanna ach go mbeidh difríochtaí suntasacha idir leibhéil chumais na mac léinn a bheidh ag leanúint an tsiollabais. Toisc nach mbeadh sé praiticiúil torthaí foghlama éagsúla a leagan amach do ghrúpaí éagsúla mac léinn caithfear na difríochtaí sin a láimhseáil **sa teagasc** – beidh an t-ábhar ranga le cur in oiriúint do leibhéal cumais, do thaithí foghlama agus do chúlra sochtheangeolaíoch na mac léinn. Táthar ag súil leis, mar sin, go gcuirfidh teagascóirí téamaí an tsiollabais **in oiriúint dá gcuid mac léinn féin**.

Mic léinn Ghaeltachta: Is iad na critéir mheasúnaithe chéanna atá sa siollabas seo do gach mac léinn, is cuma cén cúlra teanga, cúlra foghlama agus cúlra sochtheangeolaíoch atá aige. Mar sin féin, táthar ag glacadh leis go bhfuil túsphointe difriúil ag an mac léinn Gaeltachta, agus toisc sin go bhfuil riachtanais dhifriúla *teagaisc* i gcuid de na scileanna teanga ag an mac léinn sin i.e. tá na spriocanna céanna le baint amach ag an mac léinn Gaeltachta, ach seans go mbeidh na spriocanna sin á sroicheadh aige i slí dhifriúil (féach ‘Torthaí Foghlama’). Maidir leis na riachtanais atá ag mic léinn Ghaeltachta, is féidir na pointí a luaitear sna torthaí foghlama a achoimriú mar seo a leanas:

1. An difear idir an teanga scríofa agus an teanga labhartha.
2. Eolas ar chanúintí eile seachas a chanúint féin.
3. Forbairt ar stór focal i réimsí comhaimseartha.
4. Forbairt ar stór focal i réimsí lasmuigh den fhearann pearsanta.
5. Forbairt ar an gcumas déileáil le réimeanna teanga, go mór mór sa scríbhneoireacht.
6. Tuiscint ar an teanga mar chóras a bhfuil rialacha agus patrúin ag baint leis.

Córas measúnaithe: Leagtar amach torthaí foghlama cuimsitheacha sna siollabais seo ach is faoi na hinstitiúidí féin a bheidh sé táscairí grád dá gcuid scrúduithe féin a bhunú ar na torthaí foghlama. Féach ‘Torthaí Foghlama’.

‘Cúrsa’ nó ‘siollabas’?: Siollabais seachas *cúrsaí teanga* atá i gceist leis na pacáistí seo – is éard atá iontu ná: (i) torthaí foghlama agus moltaí faoi conas na torthaí sin a bhaint amach; agus (ii) ábhar samplach i.e. ceachtanna samplacha bunaithe ar réimse leathan téacsanna a léiríonn conas na hinniúlachtaí atáthar a chur chun cinn sna siollabais a fhorbairt sa seomra ranga. Ní pleannanna ranga ná cúrsa teagaisc atá san ábhar samplach, mar sin, ach *samplaí* a léiríonn conas inniúlachtaí na siollabas a chur chun cinn sa seomra ranga. Moltar go ndéanfaidh teagascóirí a gcuid féin den ábhar samplach. D’fhéadfadh institiúidí éagsúla pacáistí teagaisc nó cúrsaí a fhorbairt amach anseo bunaithe ar na siollabais seo chun freastal ar riachtanais teagaisc a gcuid mac léinn féin.

Cur i bhfeidhm na siollabas: le go mbeidh rath ar fheidhmiú na siollabas seo caithfear díriú ar an dá ghné seo a leanas:

- (a) an oiliúint chuí a chur ar theagascóirí chun go mbeidh siad in ann an tairbhe cheart a bhaint as na siollabais;
- (b) na córais mheasúnaithe atá in úsáid faoi láthair a chur in oiriúint agus a fhorbairt chun go mbeidh siad ag teacht le haidhmeanna agus le prionsabail na siollabas.

An Siollabas don Tríú Bliain

Tá torthaí foghlama an tsiollabais bunaithe ar leibhéal B2 den Fhráma Tagartha Comónta Eorpach (FTCE) agus ar na hinniúlachtaí éagsúla atá leagtha amach sa cháipéis sin – inniúlachtaí ginearálta a bhaineann le próiseas na foghlama trí chéile (*savoir, savoir faire, savoir être* agus *savoir apprendre*) agus inniúlachtaí cumarsáideacha a bhaineann go dlúth leis an teanga féin (inniúlachtaí teangeolaíocha, inniúlachtaí sochttheangeolaíocha agus inniúlachtaí pragmatacha). Rinneadh cur síos cuimsitheach ar na hinniúlachtaí sin sna siollabais don chéad agus don dara bliain – tá sé le fáil arís ar lch 12.

AN SIOLLABAS

1. Torthaí Foghlama

Mar a rinneadh sna siollabais don chéad agus don dara bliain, leagtar amach sna **torthaí foghlama** an cumas a bhfuiltear ag súil leis ón mac léinn i scileanna áirithe teanga:

cruinneas gramadaí
stór focal
léamhthuiscint
cluastuiscint
scríbhneoireacht
caint
foghraíocht
oiriúnacht shochtheangeolaíoch

2. Téamaí

Murab ionann is siollabais na chéad bhliana agus an dara bliain, luaitear 5 théama leathana le siollabas an tríú bliain seachas 10 dtopaic. Seo a leanas na téamaí sin:

- (i) an fhoghlaím
- (ii) an t-ilchultúrachas agus an t-ilteangachas
- (iii) oidhreacht, dúchas agus pobal
- (iv) na healaíona
- (v) an saol gairmiúil

Chun na spriocanna sna torthaí foghlama a shroicheadh beidh an mac léinn ag glacadh páirte in obair ranga, in obair ghrúpa agus in obair neamhspleách. Moltar na téacsanna agus na tascanna a mbeidh an mac léinn ag plé leo a bheith bunaithe ar na téamaí thuas.

Mar a bhí i gceist sa chéad agus sa dara bliain, nuair atá na téamaí á láimhseáil sa seomra ranga déanfar iad a fhorbairt in dhá shlí: (i) an **plé pearsanta** ina dtabharfar deis do mhic léinn dul i ngleic leis na téamaí i slí a dhíríonn ar a saol féin go pearsanta; (ii) an **plé i gcomhthéacs** ina dtabharfar deis do mhic léinn dul i ngleic leis na téamaí i slí a leathnóidh a dtuiscintí faoin

bhfeasacht chultúrtha (an *savoir*) agus cúram a dhéanamh den chomhthéacs ina bhfuil siad ag foghlaim. Beidh an plé pearsanta agus an plé i gcomhthéacs fite fuaite le chéile agus ní bheidh idirdhealú cinnte á dhéanamh eatarthu – léirítear sin san ábhar samplach. Tá cur síos ar conas an plé pearsanta agus an plé i gcomhthéacs a fhorbairt sa seomra ranga ag dul le siollabas na chéad bhliana agus siollabas an dara bliain.

Táthar ag glacadh leis go mbeidh an mac léinn sa tríú bliain níos ábalta plé leis na téamaí ar bhealach níos leithne agus go bhféadfaí níos mó ama a chaitheamh ag forbairt gach téama.

Moltar do theagascóirí plé leis na téamaí sa seomra ranga ar bhealach leathan a thagann le réimse spéise na mac léinn. Mar shampla, an teagascóir a bheadh ag plé leis an téama ‘An Fhoghlaim’ d’fhéadfadh sé téacsanna spreagúla (físe/fuaime/clóite) a úsáid a bheadh bainteach le haon cheann de na fo-théamaí seo:

Cúrsaí oideachais, mise mar fhoghlaimeoir, an foghlaim neamhspleách, ról na foghlama sa saol, an foghlaim agus taithí saoil, na disciplíní éagsúla, ceangal na n-ábhar acadúil lena chéile, forbairt leanúnach ghairmiúil, foghlaim teangacha, foghlaim na Gaeilge, an teicneolaíocht i bhfoghlaim teangacha, an mhúinteoireacht, ról an mhúinteora, ról an fhoghlaimeora. Féach chomh maith na fo-thopaicí a luaitear sna siollabais don chéad agus don dara bliain.

3. Scileanna Foghlama

Tá sé i gceist go bhforbródh na mic léinn **scileanna foghlama** praiticiúla le linn a gcúrsa teagaisc (*savoir apprendre*). Tá sé mar aidhm go mbeadh na scileanna seo á bhforbairt: (i) sna seisiúin teagaisc; (ii) i ndéanamh na dtascanna don fhillteán foghlama; agus (iii) ina gcuid foghlama féinriartha.

Is iad na scileanna foghlama céanna atá i gceist ó bhliain go bliain. Seachas réimse nua scileanna foghlama a bheith i gceist sa tríú bliain, mar sin, is iad na scileanna foghlama céanna atá i gceist ach iad á bhforbairt i slí níos doimhne agus níos casta agus an mac léinn ag dul i dtreo an neamhspleáchais maidir lena chuid foghlama féin. É sin ráite, sa bhreis ar an méid atá luaite sa chéad agus sa dara bliain, tá sé i gceist sa tríú bliain go mbeadh an mac léinn in ann déileáil leis na coinbhinsiúin acadúla a mholtar ina institiúid maidir le cúrsaí scríbhneoireachta. Tá sé i gceist go mbeadh sé in ann plé ar bhealach cumasach le tagairtí, leabharliostaí agus athfhriotal agus feasacht réasúnta domhain a léiriú faoin mbradaíl liteartha agus faoi conas í a sheachaint.

Seo a leanas na scileanna foghlama:

- Conas an fillteán foghlama a láimhseáil.
- Cur amach ar théarmaíocht na gramadaí.
- Ag úsáid foclóra.
- Ag cuardach eolais i leabhar gramadaí.
- Ag baint leasa as na meáin.
- Ag úsáid áiseanna tacaíochta.
- Ag cothú/cuardach deiseanna an teanga a labhairt.
- Ag aithint fadhbanna agus dúshlán ó thaobh na teanga de.

- Tuiscint ar struchtúr na teanga (comhréir, sínte fada, aistriúchán Gaeilge/Béarla srl.).
- Eolas ar fhuaimneanna na Gaeilge agus ar na canúintí.

Sa tríú bliain

- Ag forbairt scileanna acadúla.

4. Scileanna Teanga

Tá sé i gceist go bhforbrófaí na hinniúlachtaí teangeolaíocha **i gcomhthéacs téacsanna ranga** – is **trí théacsanna** (idir théacsanna éisteachta, físe agus léitheoireachta) a bheidh téamaí an tsíollabais á láimhseáil agus **trí thascanna cumarsáideacha** bunaithe ar na téacsanna sin. Trí dhéanamh na dtascanna sin tá sé i gceist go bhforbróidh na mic léinn inniúlachtaí cumarsáideacha – inniúlachtaí teangeolaíocha, sochtheangeolaíocha agus pragmatacha a chuirfidh lena dtuiscint ar an teanga féin (**an fheasacht teanga**).

Tá moltaí faoi conas plé leis na scileanna éagsúla teanga sa seomra ranga (léamh, scríobh, éisteacht, labhairt, gramadach, stór focal) sa cháipéis ‘Scileanna Teanga sa Seomra Ranga’ a théann le síollabais na chéad bhliana agus an dara bliain.

Maidir leis an ngramadach, is **i gcomhthéacs** a mholtar í a chur i láthair sna seisiúin teagaisc – is é sin go dtiocfadh gnéithe den ghramadach sin chun cinn sna téacsanna ranga agus go ndíreofaí ar an gcuid sin di a bhfuil fadhbanna ag na mic léinn léi. Tá míreanna áirithe den fheasacht teanga luaite mar mhíreanna a bhfuil tábhacht ar leith ag baint leo (féach Aguisín 2 leis an gcáipéis ‘Torthaí Foghlama’). **Tá sé tábhachtach, áfach, na míreanna sin a roghnú bunaithe ar riachtanais an ghrúpa.** Tá eolas faoin ngramadach sa seomra ranga le fáil sa cháipéis ‘Na Scileanna Teanga sa Seomra Ranga’ a théann le síollabais na chéad bhliana agus an dara bliain.

5. Fillteán Foghlama

Mar a bhí sa chéad agus sa dara bliain, tá **fillteán foghlama** le réiteach ag na mic léinn agus sraith tascanna le comhlíonadh le haghaidh an fhillteáin (an *savoir faire*). Tá an fillteán foghlama don tríú bliain bunaithe ar thaighde ar shainábhar a roghnóidh an mac léinn féin. Tá anailís phearsanta le déanamh ag an mac léinn ar an méid a d’fhoghlaim sé i ndéanamh gach taise (an *savoir être*) ach tá an anailís seo fite fuaite i ndéanamh an taise don tríú bliain. Tá obair ghrúpa i gceist freisin – tá ar an mac léinn aiseolas rialta a fháil óna chomh-mhic léinn agus tá béim ar aiseolas éifeachtach ón teagascóir faoin scríbhneoireacht *agus* faoin gcaint.

Tá treoir chuimsitheach ar fáil do na mic léinn ina ndéantar cur síos ar gach ceann de na tascanna atá le cur san fhillteán foghlama (an cháipéis ‘An Fillteán Foghlama’).

Na Tascanna

Tá an fillteán foghlama don tríú bliain bunaithe ar thaighde ar shainábhar a roghnóidh an mac léinn féin, bainteach le hábhar spéise dá chuid féin. Beidh na tascanna a bheidh le

comhlíonadh don fhillteán bunaithe ar an obair a bheidh á déanamh aige ar an sainábhar sin i rith na bliana acadúla. Ní píosa fada scríbhneoireachta ná mór-aiste a bheidh á chur ar fáil ach sraith tascanna praiticiúla bunaithe ar an obair. Tá sé mar aidhm ag na tascanna seo scileanna acadúla, foghlama agus teanga araon a fhorbairt.

Tasc 1: Plean oibre

Tasc 2: Taifeadadh – earráidí sa chaint

Tasc 3: Dréachtaí Scríbhneoireachta – earráidí sa scríbhneoireacht

Tasc 4: Agallamh nó ceistneoir nó *vox pop*

Tasc 5: Aiste léirmheastóireachta

Tasc 6: Foinsí

Tasc 7: Cur i láthair

Tasc 8: Cuntas ar an taighde

Cuimsíonn na gnéithe éagsúla thuas na hinniúlachtaí ginearálta atá le forbairt – an *savoir* (feasacht chultúrtha), *savoir faire* (fillteán foghlama), *savoir être* (anailís ar thascanna an fhilleáin) agus *savoir apprendre* (na scileanna foghlama).

Ábhar Samplach

Tá míreanna físe, míreanna fuaimne agus téacsanna clóite ag dul leis an siollabas agus tá tascanna samplacha ranga bunaithe ar na míreanna sin. Léirítear san ábhar samplach seo conas téamaí an tsiollabais a láimhseáil sa seomra ranga. Ní cúrsa teagaisc ná plean ceachta atá i gceist leis an ábhar samplach seo. Is **sampla** atá ann de na cineálacha tascanna a d'fhéadfaí a bhunú ar théacsanna éagsúla d'fhonn na hinniúlachtaí agus na scileanna atá á gcur chun cinn sa siollabas a fhorbairt. Moltar go gcuirfeadh teagascóirí an t-ábhar **in oiriúint dá gcuid mac léinn féin**.

Áiseanna Foghlama / Tacaíochta

Chun tacú leis na scileanna foghlama atá le forbairt, tá liosta cuimsitheach de na háiseanna foghlama agus tacaíochta a bheadh úsáideach don mhac léinn ag dul leis an siollabas. Féach ‘Siollabas don Chéad Bhliain Ollscoile’.

Moltaí faoi chur i bhfeidhm an tSiollabais

- Moltar gur **seisiúin dhúbailte** teagaisc a bheadh i gceist, chun seans a thabhairt do na mic léinn an tairbhe is fearr a bhaint as an gcur chuige comhtháite.
- Tá béim láidir le cur ar choincheap an úsáideora neamhspleáigh sa siollabas seo – go ndéantar na mic léinn a chumasú chun a bheith neamhspleách ina gcuid foghlama agus freagracht a ghlacadh as an dul chun cinn atá le déanamh acu. Moltar do theagascóirí a bheidh ag plé leis an siollabas seo an spreagadh agus an cumasú seo chun dul i dtreo na foghlama neamhspleáiche a bheith mar bhunchloch acu.
- Moltar, más féidir, go mbeadh an teagascóir céanna ann do gach seisiún ar mhaithe le leanúnachas agus chun aiseolas rialta a chur ar fáil do mhic léinn.
- Moltar go mbeadh tréimhse le caitheamh sa Ghaeltacht ag mic léinn agus go mbeadh anailís le déanamh acu ar na tuiscintí agus ar an eolas nua a shealbhóidh siad sa tréimhse sin.
- Nuair atá ábhar teagaisc á dhearadh don siollabas moltar úsáid a bhaint as gníomhaíochtaí cumarsáideacha réalaíocha a spreagann an chumarsáid, agus a chuireann struchtúir na teanga i láthair na mac léinn i slí a dhéanann cúram d'úsáid nádúrtha na teanga.
- Moltar go dtógfaí mianta na mac léinn san áireamh i roghnú ábhar teagaisc agus i gcruthú tascanna don seomra ranga – go dtabharfaí saoirse áirithe dóibh téacsanna agus ábhar ranga a roghnú iad féin, saghsanna áirithe cleachtaí a roghnú agus a roghanna féin a dhéanamh faoi obair bhreise lasmuigh den seomra ranga.
- Moltar go mbeadh réimse leathan téacsanna agus tascanna á gcur faoi bhráid na mac léinn – idir théacsanna éisteachta, físe agus léitheoireachta.
- Moltar go gcuirfí aiseolas rialta éifeachtach ar fáil do mhic léinn chun na fadhbanna atá acu leis an teanga scríofa agus labhartha (fadhbanna foghraíochta ina measc) a chur ar a súile dóibh agus iad a chur i dtreo an fhéincheartaithe.
- Moltar go mbainfí leas lárnach as an teicneolaíocht nua sa seomra ranga agus sna tascanna neamhspleácha chun spriocanna an tsiollabais a chur i gcrích.
- Maidir le hinniúlachtaí teangeolaíocha na mac léinn a fhorbairt, moltar go mbeadh na nithe seo a leanas i gceist in obair ranga: (i) tuiscint dhomhain a fhorbairt ar na struchtúir sin sa teanga atá riachtanach chun cumarsáid éifeachtach a dhéanamh sa chaint agus sa scríobh; (ii) béim a chur ar leathnú stór focal agus nathanna cainte; (iii) béim a chur ar fhoghraíocht agus na fadhbanna is coitianta ó thaobh na foghraíochta de a fheabhsú; (iv) an tuiscint atá ag na mic léinn ar na canúintí éagsúla sa Ghaeilge a leathnú; (v) mic léinn a chumasú chun a bheith ábalta déileáil le réimeanna éagsúla sa teanga; (vi) na scileanna éagsúla teanga (labhairt, éisteacht, léamh, scríobh) a fhorbairt i slite a chumasóidh na mic léinn chun déileáil go héifeachtach lena gcúrsa léinn.
- Moltar go dtarraingeofaí aird na mac léinn go leanúnach agus go ciorclach ar struchtúir na teanga, go mór mór na struchtúir sin a mbíonn deacrachtaí acu leo (féach Aguisín 2 sa cháipéis ‘Torthaí Foghlama’).
- Moltar go dtarraingeofaí aird na mac léinn go leanúnach ar an gcomhthéacs ina bhfuil siad ag foghlaim – tá béim ar leith le cur ar thuiscintí cultúrtha agus sochtheangeolaíocha – **ní mar léachtaí nó mar sheisiúin eolais ach mar nithe a dtarraingeofaí aird orthu i gcomhthéacs na dtéacsanna ranga.**

- Moltar béim a chur ar an bpróiseas foghlama chomh maith leis na spriocanna foghlama féin: cuirtear béim sa siollabas ar scileanna foghlama praiticiúla agus ar straitéisí foghlama i.e. cabhrú leis na mic léinn na straitéisí is fearr a oireann dóibh a aithint agus forbairt a dhéanamh orthu i slí a rachaidh chun tairbhe dóibh ina gcuid foghlama i gcomhthéacs ollscoile.
- Moltar úsáid a bhaint as cur chuige comhtháite sa seomra ranga i.e. go mbeadh na hinniúlachtaí agus na scileanna ar fad fite fuaite le chéile.
- Moltar go ndéanfaí gach deis a thapú le huaireanta breise teagmhála foirmiúla leis an teanga a chruthú do na mic léinn trí sheisiúin fhéinrochtana teanglainne, seisiúin chainte nó seisiúin foghlama ríomhchuidithe a chur ar fáil timpeall ar thopaicí an tsiollabais.
- Moltar go mbeadh oiliúint ar theagascóirí agus córas measúnaithe atá bunaithe ar thorthaí foghlama an tsiollabais mar dhlúthchuid de chur i bhfeidhm an tsiollabais.
- Maidir leis na téipscripteanna a ghabhann leis an ábhar samplach, cloíodh le canúint an chainteora sa trasríobh oiread agus ab fhéidir. Moltar do theagascóirí gan an téipscript a scaipeadh ar na mic léinn go dtí go mbeadh na tascanna éisteachta curtha i gcrích acu.
- Moltar **na cáipéisí go léir** a théann leis an siollabas (seachas an t-ábhar samplach amháin) a léamh chun tuiscint a fháil ar a bhfuil i gceist leis an siollabas iomlán. Tá an siollabas don tríú bliain bunaithe ar an méid atá leagtha amach don chéad bhliain agus don dara bliain agus moltar, mar sin, na siollabais sin a léamh d'fhonn tuiscint níos fearr a fháil ar shiollabas an tríú bliain.

Na hInniúlachtaí

Moltaí maidir le hinniúlachtaí

Déantar iarracht anseo spléachadh a thabhairt ar na hinniúlachtaí a bhfuiltear ag díriú orthu sna siollabais agus, dá bhrí sin, comhthéacs a thabhairt do leagan amach na siollabas.

Déantar cur síos sa Fhráma Tagartha Comónta Eorpach (FTCE) ar dhá shaghas inniúlachta teanga: (i) inniúlachtaí ginearálta agus; (ii) inniúlachtaí cumarsáideacha. Táthar ag súil go bhforbróidh mic léinn a leanann clár teagaisc atá bunaithe ar na siollabais nua na hinniúlachtaí ginearálta agus cumarsáideacha seo mar atá leagtha amach thíos.

1. Inniúlachtaí Ginearálta

Féadtar smaoineamh ar na hinniúlachtaí ginearálta mar aon chineál eolais faoin saol go ginearálta atá ag an bhfoghlaiméir a rachadh chun tairbhe dó agus é ag foghlaim teanga. Déantar cur síos sa FTCE ar cheithre shaghas inniúlachta ginearálta:

- (i) *savoir*
- (ii) *savoir faire*
- (iii) *savoir être*
- (iv) *savoir apprendre*

Is é atá i gceist leis na nithe thuas ná eolas faoin saol a bheadh cabhrach chun dul i ngleic leis an dara teanga (*savoir*); scileanna praiticiúla a chabhródh leis an bhfoghlaiméir feidhmiú go héifeachtach sa dara teanga (*savoir faire*); inniúlacht eisíoch a chabhródh leis an bhfoghlaiméir ról éifeachtach a bheith aige sa chumarsáid agus tuiscint a bheith aige ar an tionchar atá ag a phearsantacht agus a dhearcadh féin faoi nithe éagsúla ar a chuid foghlama (*savoir être*); tuiscint ar conas foghlaim go héifeachtach (*savoir apprendre*). Déantar iarracht sna siollabais na ceithre *savoir* seo a fhorbairt – sa tábla thíos léireofar cad atá i gceist leo.

Nóta: Níl sa cholún ar dheis ach samplaí / moltaí faoi na cineálacha rudaí a luaitear leis na ceithre *savoir* sa FTCE agus iad curtha in oiriúint don Ghaeilge go ginearálta – tá samplaí níos mine dírithe ar chás na siollabas seo agus ar chás an mhic léinn tríú leibhéal tugtha sna cáipéisí a chuireann síos ar thopaicí an tsiollabais sa chéad agus sa dara bliain.

Inniúlacht	Samplaí maidir le múineadh na Gaeilge
1. <i>Savoir</i> Eolas fógrach	Samplaí Eolas fíorasach faoin áit ina labhraítear an teanga: • eolas faoin nGaeltacht

Eolas nua faoin saol, i dtéarmaí na háite ina labhraítear an dara teanga, a bheidh ag teastáil ón bhfoghlaim le linn dó a bheith ag foghlaim na teanga.	• eolas faoi mhuintir na Gaeltachta • eolas faoi phobal na Gaeilge lasmuigh den Ghaeltacht • eolas faoi chomhthéacsanna tábhachtacha maidir le stair, polaitíocht agus tíreolaíocht (logainmneacha, ainmneacha agus sloinnte, an Caighdeán Oifigiúil srl.)
Eolas soch-chultúrtha Eolas faoi shochaí agus faoi chultúr phobal na teanga.	Samplaí • an caidreamh idir glúine (an tábhacht a bhaineann le ginealaigh sa Ghaeltacht, an cheist <i>Cé leis thú?</i>, mar shampla). • an caidreamh idir an pobal agus an stát (an tAcht Teanga – comhthéacs agus stair an Achta, eolas faoin Acht féin, impleachtaí an Achta). • traidisiún agus athruithe sóisialta (stair na teanga agus an teanga sa saol comhaimseartha). • ócáidí agus pearsana tábhachtacha (scríbhneoirí, filí, an tOireachtas). • mionlaigh (an Ghaeilge mar mhionteanga agus muintir na Gaeltachta mar mhionlach – comhthéacs idirnáisiúnta agus comhthéacs Gaeltachta, pobail eile ar mionlaigh iad i.e. scríbhneoirí/filí Gaeilge, eachtrannaigh ag foghlaim na Gaeilge). • institiúidí (áit na Gaeilge sa Rialtas, eagraíochtaí agus institiúidí a bhfuil baint acu leis an teanga – Gaelscoileanna, naíonraí, ollscolaíocht Ghaeilge srl.). • polaitíocht (an tábhacht a bhaineann le tacaíocht rialtais don dátheangachas, straitéis an rialtais i leith na Gaeilge). • greann (seanfhocail, tomhais, rabhlóga, conas greann a thuiscint i dteanga eile, fadhbanna a bhaineann le greann a aistriú). • na healaíona (litríocht, amhráin, ceol, rince). • gnásanna sóisialta, deasghnátha. • féilte (an tOireachtas, mar shampla).
Feasacht Idirchultúrtha ‘...the relation between... the “world of origin” and the “world of the target community”...an awareness	Samplaí • Cad é an dearcadh a bhíonn ann i leith cainteoirí Gaeilge? • Cad iad na réamhthuaisirí atá ann?

of how each community appears from the perspective of the other, often in the form of national stereotypes' (FTCE, Caibidil 5).	• Cad é an dearcadh a bhíonn ag pobal na Gaeltachta ar phobal na Gaeilge lasmuigh den Ghaeltacht? • Gaeilge na Gaeltachta v. Gaeilge 'na leabhar'. • Na canúintí agus dearcadh chainteoirí dúchais ar an gCaighdeán Oifigiúil. • An dearcadh atá ag cainteoirí dúchais ar théarmaíocht oifigiúil, ar aistriúcháin. • Scríobh agus litearthacht na Gaeilge sa Ghaeltacht.
2. <i>Savoir Faire</i> Eolas praiticiúil a bhaineann le scileanna sóisialta, scileanna maireachtála, scileanna gairme agus proifisiúnta agus scileanna chun páirt a ghlacadh in imeachtaí sóisialta.	Scileanna gairme agus proifisiúnta: Samplaí • aiste a scríobh • cur i láthair a dhéanamh • léirmheas a dhéanamh • eolas a chuardach i leabhar tagartha • dul i gcomhar le daoine eile chun tasc a dhéanamh
3. <i>Savoir Être</i> Inniúlacht eisíoch a chabhródh leis an bhfoghlaimeoir ról éifeachtach a bheith aige sa chumarsáid agus tuiscint a bheith aige ar an tionchar atá ag a phearsantacht agus a dhearcadh féin faoi nithe éagsúla ar a chuid foghlama.	Samplaí • Cén t-inspreagadh atá ag an bhfoghlaimeoir? • Cén stíl chognaíoch atá aige? • Cad iad na tréithe pearsantachta atá aige a chabhródh leis i bhfoghlaime teanga? • Cé chomh hoscailte is atá sé do chultúr/daoine/taithí/smaointe nua? • Cén dearcadh atá aige i leith difríochtaí cultúrtha?
4. <i>Savoir Apprendre</i> Bheith ábalta an teanga atá á foghlaim a úsáid. • Feasacht teanga agus cumarsáide • Scileanna staidéir • Scileanna heorastúla	Samplaí • Bheith ábalta an teanga a fhoghlaimítear a úsáid. • Bheith ábalta úsáid a bhaint as áiseanna d'fhoghlaim fhéinriartha. • Bheith ábalta comhoibriú go héifeachtach in obair ghrúpa agus bheirte. • Bheith ábalta eolas nua a aimsiú agus a

	tuiscint (leabhair thagartha, mar shampla). • Bheith ábalta úsáid a bhaint as an teicneolaíocht nua. • Tuiscint a bheith agat ar do chuid láidreachtaí agus laigí féin mar fhoghlaimeoir teanga. • Bheith ábalta spriocanna agus riachtanais a aithint. • Bheith ábalta úsáid a bhaint as na straitéisí cuí chun na spriocanna sin a bhaint amach. • Bheith ábalta déileáil le taithí nua (teanga nua, daoine nua, slite nua chun tú féin a iompar).

2. Inniúlachtaí Cumarsáideacha

Chun críche na cumarsáide téann an foghlaimeoir i muinín a chuid inniúlachtaí ginearálta mar atá luaite thuas, chomh maith le hinniúlachtaí eile cumarsáideacha a bhaineann níos dlúithe le cúrsaí teanga. Rangaítear na hinniúlachtaí cumarsáideacha seo i dtrí chatagóir sa FTCE:

- inniúlachtaí teangeolaíocha
- inniúlachtaí sochtheangeolaíocha
- inniúlachtaí pragmatacha

Táthar ag moladh sna siollabais seo na hinniúlachtaí seo a fhorbairt i gcomhthéacs obair ranga atá bunaithe ar thopaicí an tsiollabais, ar riachtanais na mac léinn agus ar ábhair spéise na mac léinn.

Inniúlachtaí Teangeolaíocha

Déantar idirdhealú anseo sa FTCE idir inniúlacht léacsach, inniúlacht ghramadaí, inniúlacht shéimeantach, inniúlacht fhóineolaíoch, inniúlacht ortagrafach agus inniúlacht orta-eipeach (na scileanna a bhíonn ag teastáil chun téacs a léamh os ard). Is pointe sonrach é gur mar chuid den inniúlacht chumarsáideach a luaitear an ghramadach sa FTCE. Is i gcomhthéacs agus chun críche na cumarsáide (labhairt agus scríobh) a phléifear léi sna siollabais, mar sin. Cuirfear béim **ar an bhfoghraíocht** agus ar fhorbairt agus **leathnú stór focal** agus nathanna cainte chomh maith.

Inniúlachtaí Sochtheangeolaíocha

Tá na hinniúlachtaí seo cosúil leis na hinniúlachtaí soch-chultúrtha a luadh thuas ach iad níos baintí leis an teanga féin.

Samplaí:

- ag déileáil le teideal duine
- ag tógáil sealanna i gcomhrá

- mallachtaí agus eascainí
- conas diúltú do rud
- béasa
- ceartúsáid seanfhocal agus cora cainte
- difríochtaí réime sa teanga: foirmiúil, neodrach, pearsanta, neamhfhoirmiúil
- canúint
- tuin chainte

Is minic teagascóirí ag cáiseamh easpa tuisceana i measc na mac léinn ar chomhthéacs úsáid na teanga ('haigh, a Ollaimh', 'tabhair dom síneadh ama do m'aiste', 'tá sceitimíní áthais orm', 'tá mé ar mhuin na muice' srl). Tá sé mar aidhm sna siollabais seo go gceanglófaí obair ar struchtúir na teanga le *comhthéacs*, le *hoiriúnacht*, le *suímh réalaiócha* a chuirfidh ar chumas na mac léinn a bheith líofa, cruinn *agus nádúrtha* san úsáid a bhainfidh siad as an teanga. Seachas díriú ar an ngramadach lom amháin, mar sin, moltar aon obair ar struchtúir na teanga nó ar an ngramadach a cheangal le comhthéacs níos leithne.

Inniúlachtaí Pragmatacha

Seo na prionsabail faoina ndéantar teachtaireachtaí a eagrú agus a struchtúru. Bheadh impleachtaí ag na hinniúlachtaí seo do mhic léinn i scríobh aistí, i ndéanamh cur i láthair agus i nglacadh páirte i ndíospóireachtaí, cuir i gcás.

Samplaí:

- Eolas faoi conas abairtí a chur le chéile chun píosaí fada teanga a chur ar fáil.
- Conas go leor a rá ach gan an iomarca a rá.
- Conas an méid atá á rá agat a bheith bainteach le hábhar.
- Conas nithe nach bhfuil ábhartha a sheachaint.
- Conas an stíl cheart a roghnú (bheith soiléir agus débhríocht a sheachaint, mar shampla).
- Tuiscint a chothú ar conas téacs a leagan amach, conas scéal a insint, conas eolas a struchtúru.
- Bheith solúbtha i suímh éagsúla – go mbeadh na mic léinn ábalta an méid atá le rá acu a chur in oiriúint don chomhthéacs.

Tá sé i gceist go mbeadh na hinniúlachtaí go léir, idir inniúlachtaí ginearálta agus inniúlachtaí cumarsáideacha fite fuaite le chéile sa teagasc. **Cur chuige comhtháite** atáthar a mholadh sa seomra ranga nuair atá topaicí na siollabas á láimhseáil.

Impleachtaí don seomra ranga:

Savoir:

Eolas le tabhairt faoin nGaeltacht agus tuiscint le cothú ar an nGaeltacht mar áit, ar mhuintir na Gaeltachta agus ar phobal na Gaeilge lasmuigh den Ghaeltacht; machnamh le déanamh ar na réamhthuairimí agus na míthuiscintí atá ann faoin gcultúr agus faoin teanga (féach 'Plé i gComhthéacs' sna siollabais don chéad agus don dara bliain).

Savoir Faire:

Béim le cur ar chumasú na mac léinn chun déileáil lena gcúrsa léinn – aiste a scríobh, cur i láthair a dhéanamh, léirmheas a dhéanamh, eolas a chuardach i leabhar tagartha, dul i gcomhar le daoine eile chun tasc a dhéanamh srl. (féach ‘Fillteán Foghlama’).

Savoir Être:

Tuiscint le cothú ar cad iad na tréithe agus scileanna atá cabhrach agus tú ag foghlaim teanga. Na mic léinn a spreagadh le machnamh orthu féin mar fhoghlaimeoirí agus an machnamh sin a úsáid chun spriocanna a leagan amach agus anailís a dhéanamh ar dhul chun cinn. Cabhrú leis na mic léinn a gcuid riachtanas pearsanta féin a aithint agus a gcuid foghlama agus staidéir a phleanáil dá réir (féach ‘Fillteán Foghlama’).

Savoir Apprendre:

Béim a chur ar cheartúsáid áiseanna mar leabhair thagartha, leabhair ghramadaí, fhoclóirí; na mic léinn a chumasú chun an úsáid chuí a bhaint as an teicneolaíocht nua-aimseartha chun cur lena gcuid eolais faoin teanga agus chun cur lena scileanna cumarsáide (féach ‘Scileanna Foghlama’ sna siollabais don chéad agus don dara bliain).

Inniúlachtaí teangeolaíocha, sochtheangeolaíocha agus pragmatacha:

Cabhrú leis na mic léinn na hinniúlachtaí seo a fhorbairt trí théacsanna (idir théacsanna éisteachta, físe agus léitheoireachta) agus trí thascanna cumarsáideacha bunaithe ar na téacsanna sin (féach ‘Scileanna Teanga sa Seomra Ranga’ sna siollabais don chéad agus don dara bliain).

Siollabas don Tríú Bliain Ollscoile

Torthaí Foghlama

An Mheitheal um Theagasc
na Gaeilge ar an Tríú Leibhéal

Siollabas don Tríú Bliain Ollscoile

Torthaí Foghlama

Réamhrá

Is ar leibhéal B2 den Fhráma Tagartha Comónta Eorpach atá na torthaí foghlama don siollabas seo bunaithe, ach tá siad curtha in oiriúint do riachtanais foghlama an mhic léinn Ollscoile. Cuireadh an ilghnéitheacht atá ann maidir le cúlra foghlama, cúlra teangeolaíoch agus cúlra sochtheangeolaíoch na mac léinn san áireamh agus na torthaí foghlama á leagan amach.

Tá cuntas thíos ar an gcumas a bhfuiltear ag súil leis ón mac léinn sna scileanna teanga seo a leanas:

cruinneas gramadaí
stór focal
léamhthuiscint
cluastuiscint
scríbhneoireacht
caint
foghraíocht
oiriúnacht shochtheangeolaíoch

Déantar cur síos ar an gcaighdeán ginearálta a bhfuiltear ag súil leis sna scileanna éagsúla teanga ó mhac léinn atá ar tí céim a bhaint amach sa teanga. Is *íosmhéid* teanga atá i gceist agus caithfidh mac léinn na torthaí foghlama sin a bhaint amach go sásúil má tá sé le pas a fháil. Ar ndóigh, éireoidh níos fearr le mic léinn áirithe thar a chéile i mbaint amach na dtorthaí foghlama sin, rud a bheidh le feiceáil sna gráid (pas, 2:2, 2:1, céad onóracha) atá in úsáid faoi láthair sna coláistí ar fad. Is faoi na hinstiúidí a bheidh sé táscairí grád dá gcuid scrúduithe féin a bhunú ar na torthaí foghlama.

Tá sé tábhachtach béim a chur ar an bpointe go mbeifear ag súil leis go mbeidh ar chumas an mhic léinn feidhmiú go gairmiúil trí mheán na Gaeilge ag deireadh an tríú bliain (i gcás an mhic léinn a bhfuil B. Oid. idir lámha aige gur inniúlacht múinteora a bheidh sroichte aige, agus i gcás mac léinn eile go mbeidh an leibhéal teanga aige a bheadh ag teastáil don chonair ghairmiúil atá roghnaithe aige - mar shampla, do phost i réimsí d'earnáil na Gaeilge ar nós na hiriseoireachta agus an riaracháin).

Riachtanais an mhic léinn Ghaeltachta

Is iad na critéir mheasúnaithe chéanna atá sa siollabas seo do gach mac léinn, is cuma cén cúlra teanga, cúlra foghlama agus cúlra sochtheangeolaíoch atá aige. Mar sin féin, táthar ag glacadh leis go bhfuil túsphointe difriúil ag an mac léinn Gaeltachta, agus toisc sin go bhfuil riachtanais dhifriúla *teagaisc* i gcuid de na scileanna teanga ag an mac léinn seo – ní bheadh an bhéim chéanna le cur ar líofacht leis an mac léinn sin, cuir i gcás, agus seans go mbeadh riachtanais dhifriúla aige maidir le scríbhneoireacht agus le gramadach. Tá sé tábhachtach, mar sin féin,

go léireodh an mac léinn Gaeltachta cumas sna scileanna go *léir* atá luaite sa siollabas seo seachas *líofacht* chainte agus *líofacht* scríbhneoireachta amháin. Tá na spriocanna céanna le baint amach ag an mac léinn Gaeltachta, mar sin, ach toisc nach mbeidh na spriocanna sin á sroicheadh aige sa tslí chéanna is a shroicheadh mac léinn eile iad, déantar cur síos ar leith ar nithe atá le cur san áireamh agus mac léinn Gaeltachta ag leanúint an tsiollabais seo. Toisc nach bhfuil breithiúnas difriúil le tabhairt ar an mac léinn Gaeltachta sa mheasúnú a dhéanfar ar na torthaí foghlama, baineann an cur síos seo leis an *teagasc* agus leis na pointí difríochta atá idir an mac léinn seo agus mac léinn a bhfuil túsphointe difriúil aige.

Tá cur síos déanta ar riachtanais an mhic léinn Ghaeltachta ar lch 30. Féach freisin na torthaí foghlama don chéad bhliain agus don dara bliain sna siollabais sin.

Measúnú

Is faoin institiúid féin atá sé an córas measúnaithe atá in úsáid san institiúid sin a chur in oiriúint do na torthaí foghlama sa cháipéis seo. Tá measúnú leanúnach agus measúnú deireadh cúrsa i gceist anseo. Nuair atá tascanna measúnaithe á ndearadh, moltar smaoineamh ar shainriachtanais na mac léinn i.e. mic léinn a bhfuil inniúlacht múinteora le baint amach acu, mic léinn a bhfuil an Ghaeilge idir lámha acu mar chuid de chúrsa dlí, mic léinn a bhfuil cúlra Gaeltachta acu srl.

Moltar measúnú a dhéanamh ar na ceithre scileanna – léamhthuiscint, cluastuiscint, scríbhneoireacht agus labhairt. Tá sé tábhachtach, sula ndéanfaí aon tascanna measúnaithe a dhearadh, go ndéanfaí machnamh ar cad go díreach atáthar ag iarraidh a thástáil. Mar shampla, sa léamhthuiscint an bhfuiltear ag iarraidh tástáil a dhéanamh ar chumas na mac léinn sracléamh, sruthléamh nó grinnléamh a dhéanamh ar théacsanna? Sa scríbhneoireacht, an gá cur leis na cineálacha tascanna a úsáidtear go traidisiúnta (an aiste, mar shampla) chun gur fearr a bheifear in ann breithiúnas a thabhairt ar ghnéithe tábhachtacha mar seo a leanas: úsáid cheart réime agus ábaltacht na mac léinn na gnásanna a bhaineann le seánraí éagsúla scríbhneoireachta a úsáid. Moltar, mar sin, go ndéanfaí réimse leathan tascanna agus ceistanna a chumadh a thabharfaidh an deis do na hinstitiúidí na fo-scileanna éagsúla atá leagtha amach sa siollabas seo a thástáil agus a thugann an deis do mhic léinn an cumas atá acu a léiriú.

Maidir leis an scrúdú cainte, moltar cur le raon na dtascanna a úsáidtear le breithiúnas a thabhairt ar chumas an mhic léinn. D'fhéadfaí, mar shampla, úsáid a bhaint as rólghníomhaíochtaí chun breithiúnas a thabhairt ar chumas an mhic léinn páirt a ghlacadh i gcomhrá, tuairimí a nochtadh agus a chosaint, seal a ghlacadh, cur isteach ar chuid cainte duine eile ar bhealach béasach srl. Tá féidearthachtaí eile ag baint le tascanna bunaithe ar ailt, míreanna físe, pictiúir srl. Moltar leas a bhaint as an bhfillteán foghlama sa scrúdú cainte chomh maith. Tugann an scrúdú cainte deis dúinn labhairt le mic léinn faoin bpróiseas oibre a bhí i gceist agus iad i mbun na dtascanna don fhillteán. Mar shampla, d'fhéadfaí plé a dhéanamh leis an mac léinn faoin gcur chuige a bhí aige agus é i mbun ceann de na tascanna, na foinsí ab úsáidí agus faoin gcaoi a ndeachaigh sé i ngleic le cibé dúshlán a tháinig chun cinn agus é i mbun an taisce.

Nuair a bhíonn cinneadh déanta faoi na scileanna atá le tástáil, agus faoi thascanna oiriúnacha chun an tástáil sin a dhéanamh, tá sé tábhachtach córais chuimsitheacha mharcála a leagan amach don mheasúnú sa scríbhneoireacht agus sa labhairt. Mar shampla, sa scrúdú cainte beidh cinneadh le déanamh an ar chruinneas gramadaí amháin a chuirfear an bhéim nó ar cheart díriú

ar líofacht, tuiscint, réimse stór focal, foghraíocht agus straitéisí cumarsáide chomh maith. Beidh gnéithe ar nós stór focal, leagan amach, réim srl. le cur san áireamh agus breithiúnas á thabhairt ar thascanna scríbhneoireachta.

Is de réir a chéile a mholtar athruithe a dhéanamh ar cibé córais mheasúnaithe atá i bhfeidhm sna hinstiúidí faoi láthair. Is cinnte go dtógfaidh sé am chun barr feabhais a chur ar aon chur chuige nua ach tá sé fíorthábhachtach gur léir do theagascóirí agus do mhic léinn go bhfuil ceangal soiléir idir na torthaí foghlama atá leagtha amach sa cháipéis seo agus an córas measúnaithe.

Is **treisiú** agus **forbairt** ar an méid a rabhtas ag súil leis ón mac léinn sa chéad agus sa dara bliain atá i gceist sa tríú bliain. Táthar ag súil go léireoidh an mac léinn sa tríú bliain leibhéal níos airde cruinnis teanga agus feasachta cultúrtha sa chumarsáid trí chéile. Táthar ag súil chomh maith le dul chun cinn i **bhféinriar** an mhic léinn agus go léireoidh sé **neamhspleáchas** ina chuid foghlama. Is é an dul chun cinn seo i bhféinriar an mhic léinn an fhorbairt is mó lena bhfuiltear ag súil – seo thíos achoimre ar na réimsí eile ina bhfuiltear ag súil le dul chun cinn agus forbairt sa tríú bliain:

- Ábalta plé leis an teanga ar bhealach níos solúbtha
- Ábalta plé leis an teanga ar bhealach níos spontáiní
- Ábalta plé le hábhar atá níos casta agus níos teibí agus le tuairimí níos doimhne
- Ábalta comparáidí a dhéanamh idir níos mó foinsí
- Ábalta plé ar bhealach níos doimhne le hargóintí
- Ábalta tuiscint níos fearr a léiriú ar ghreann, imeartas focal, cora agus nathanna cainte, réimeanna teanga
- Ábalta tuiscint níos fearr a léiriú ar chanúintí
- Ábalta anailís níos doimhne a dhéanamh ar théacsanna
- Ábalta déileáil le raon níos leithne ábhar, seánraí agus réimeanna teanga

Mar a bhí i gceist sa chéad agus sa dara bliain, feictear an dúshlán breise don tríú bliain sna tascanna a ghabhann leis an ábhar samplach, agus tabharfar faoi deara go n-éilítear scileanna agus tuiscintí níos forbartha freisin chun na tascanna san fhillteán foghlama a chur i gcrích.

Is san fhillteán foghlama is soiléire a fheictear an forbairt lena bhfuiltear ag súil i scileanna teanga agus i scileanna foghlama an mhic léinn ón gcéad bhliain go dtí an tríú bliain. Tabharfar faoi deara sna tascanna i bhfillteán an tríú bliain féinriar an mhic léinn, aiseolas ó mhic léinn eile, saoirse roghanna a dhéanamh, an fhorbairt acadúil, an ceangal leis na cúrsaí litríochta, cumas anailise níos doimhne srl.

Sa sampla seo thíos feictear an forbairt a thagann ar na scileanna a éilítear sa tasc léirmheastóireachta.

Tasc léirmheastóireachta, Bliain 1

Tasc 9: (a) Léirmheas leabhair agus (b) Léirmheas eile

(a) Léirmheas leabhair

Scríobhfaidh tú léirmheas ar leabhar de do rogha féin. Ní gá gur leabhar Gaeilge a bheadh i gceist – is cuma cén teanga atá sa leabhar, an príomhrud ná go bhfuil spéis agat ann. Bíonn léirmheasanna leabhar i nGaeilge ar fáil ar an suíomh gréasáin www.beo.ie agus ar shuíomh gréasáin an chomhlacht foilsitheoireachta Cois Life (www.coislife.ie). D'fhéadfaidís a bheith cabhrach duit agus tú ag scríobh do léirmheasa féin.

(b) Léirmheas eile

Scríobhfaidh tú léirmheas ar cheann de na nithe seo a leanas: (i) ceolchoirm; (ii) dlúthdhiosca; (iii) scannán; (iv) cluiche ríomhaireachta; (v) bialann; (vi) suíomh gréasáin; (vii) iris; (viii) ócáid shóisialta de do rogha féin. Beidh an anailís le déanamh don dá thasc thuas chomh maith.

Tasc léirmheastóireachta, Bliain 2

Tá sé mar aidhm ag an tasc seo go dtiocfaidh forbairt ar do chumas léirmheastóireachta. In áit an tasc a bhí le déanamh agat sa chéad bhliain ina raibh léirmheas le déanamh ar shaothar amháin, leathnóidh tú é seo sa dara bliain chun cúpla saothar a chur san áireamh in aon léirmheas amháin. Chuige sin, déanfaidh tú léirmheas *ar chnuasach nó ar shraith* chun téama coitianta a aimsiú, comparáidí a dhéanamh agus anailís a dhéanamh.

Samplaí:

- Féach ar na gearrscannáin ar an suíomh www.feenish.com ina bhfuil filí Gaeilge ag léamh a gcuid dánta. Aimsigh na bundánta sa leabharlann chun go mbeidh na focail agat agus tú ag féachaint ar an léiriú físe. Sa léirmheas a scríobhfaidh tú déanfaidh tú tagairt do na dánta ar fad a léirítear sna gearrscannáin ar an suíomh; déanfaidh tú tagairt do na léiriúcháin físe a dhéantar ar na dánta; tabharfaidh tú do chuid tuairimí faoi na léiriúcháin a dhéantar ar na dánta; déanfaidh tú comparáidí idir na léiriúcháin éagsúla a dhéantar ar na dánta.
- Roghnaigh scríbhneoir / iriseoir ar leith a scríobhann in iris nó i nuachtán de do rogha féin, agus léigh ar a laghad 5 alt leis an scríbhneoir áirithe sin. I do léirmheas déan tagairt do na téamaí a bhíonn faoi chaibidil aige/aici, an stíl atá aige/aici agus conas mar a thaitin a c(h)uid scríbhneoireachta leat.
- Féach ar roinnt clár teilifíse i sraith amháin i.e. 5-6 chlár den sobaldráma Ros na Rún. Sa léirmheas a dhéanfaidh tú ar na cláir, léireoidh tú gur lean tú an scéal go rialta; inseoidh tú an plot; déanfaidh tú cur síos ar conas a dhéantar scéalta agus fo-phlotaí áirithe a láimhseáil; déanfaidh tú cur síos ar na carachtair agus ar an bhforbairt a tháinig orthu ó chlár go chéile.
- Éist le roinnt clár raidió i sraith amháin (5-6 chlár). Sa léirmheas a dhéanfaidh tú ar na cláir, léireoidh tú gur éist tú leis na cláir; déanfaidh tú cur síos ar a raibh faoi chaibidil; tabharfaidh tú cuntas ar leagan amach na gclár agus tabharfaidh tú do thuairim féin fúthu mar chláir aonair agus mar chuid den tsraith.
- Roghnaigh nuachtán nó iris (*Gaelscéal, Foinse, Comhar, Nós*, mar shampla) agus scríobh léirmheas ar an bhfoilseachán ag cur ar a laghad 5 eagrán san áireamh. Déanfaidh tú cur síos ar scríbhneoirí éagsúla agus a mbíonn faoi chaibidil acu, ar théamaí an fhoilseacháin, ar na rudaí a thaitníonn / nach dtaitníonn leat, ar an dearadh agus ar nithe eile a mheasann tú atá ábhartha.

Is féidir aon tsraith / chnuasach eile de do rogha féin a bheith i gceist sa tasc seo ach é a bheith pléite leis an teagascóir.

Tasc léirmheastóireachta, Bliain 3

Scríobhfaidh tú aiste léirmheastóireachta ar an dá phríomhfhoinsé ar bhain tú úsáid astu [sa taighde ar an sainábhar don tríú bliain].

- Sa léirmheas seo déanfaidh tú comparáid idir an dá fhoinsé agus cur síos ar na cosúlachtaí agus na difríochtaí atá eatarthu.
- Déanfaidh tú cur síos ar an úsáid a bhain tú as na foinsí agus ar cé chomh cabhrach is a bhí siad don obair atá idir lámha agat.
- Bí cinnte go dtugann tú aird ar an mbealach cuí le déileáil le hathfhriotal agus tagairtí.

Iarr ar mhac léinn eile i do ghrúpa d’aiste a léamh agus aiseolas a chur ar fáil duit. Scríobh tuairisc ghearr ar an úsáid a bhain tú as an aiseolas sin.

Tá léiriú eile ar an bhforbairt ó bhliain go bliain den siollabas le feiceáil sna téacsanna thíos a ghabhann leis an ábhar samplach.

An chéad bhliain

Ag teacht go dtí an coláiste (mír fuaime: Máirín Nic Eoin)
Cócaráil duit féin (mír fuaime: Máirín Uí Chonchúir)
Cúrsa Gaeltachta (mír fuaime: Tomás Ó Ruairc)

An dara bliain

Turas ar an gColóim (mír fuaime: Aoife Ní Chonchúir)
A cur chuige mar scríbhneoir (mír físe: Nuala Ní Dhomhnaill)
La burqa ag buaireamh na Fraince (téacs léitheoireachta: PJ Mac Gabhann)

An tríú bliain

Cad is brí leis an Léann Daonna? (mír físe: Alan Titley)
Tuiscintí an phobail ar chúrsaí eolaíochta (mír físe: Caitlín Lough)
Agallamh beirte: *Lofa Líofa* (mír físe: Ray Mac Mánaís agus Joe Ó Dónaill)

Torthaí Foghlama don Tríú Bliain

Cruinneas Gramadaí

Cur síos ginearálta

- Déanfar daingniú agus treisiú ar an tuiscint a shealbhaigh an mac léinn sa chéad agus sa dara bliain maidir le struchtúir na teanga sa tslí is go léireoidh an mac léinn leibhéal ard cruinnis ina chuid cainte agus ina chuid scríbhneoireachta, tuiscint mhaith ar struchtúir na teanga agus ar an ngaol atá ag patrúin éagsúla lena chéile.

Seo na pointí forbartha is mó a bheidh i gceist sa tríú bliain. Tá na torthaí foghlama a leagadh amach don chéad agus don dara bliain le cur san áireamh chomh maith, anuas ar an méid seo.

- Léireoidh an mac léinn go bhfuil sé ar a chompord leis na struchtúir teanga a luadh sa chéad agus sa dara bliain mar mhíreanna a raibh aird ar leith le tarraingt orthu agus is annamh a dhéanfaidh sé earráidí sna struchtúir teanga seo (féach Aguisín 2). Beidh sé réasúnta muiníneach ag déileáil leis na struchtúir atá liostaithe i dTábla 3 den aguisín sin ach cothóidh na struchtúir seo roinnt deacrachtaí fós. Cé go mbeidh earráidí fós á ndéanamh, ní bheidh siad á ndéanamh ar bhonn rialta, ní chuirfidh siad an teanga as a riocht agus bainfidh siad le struchtúir níos casta (an mhír choibhneasta seachas mírialtacht an fhocail ‘bliain’, cuir i gcás).
- Beidh feabhas mór tagtha ar chruinneas an mhic léinn sa chaint ón gcéad bhliain, cé go bhféadfadh go mbeadh sé fós níos cruinne sa scríbhneoireacht.
- Beidh an mac léinn i bhfad níos neamhspleáiche agus níos muiníní ag déileáil le téarmaíocht na gramadaí agus i gcuardach eolais i bhfoinsí tagartha cuí.
- Beidh forbairt mhór tagtha ar thuiscint an mhic léinn ar na hearráidí is minice a dhéanann sé agus beidh sé níos cumasaí ag cur straitéisí i bhfeidhm chun na hearráidí sin a sheachaint ar bhonn níos rialta.

Stór Focal

Cur síos ginearálta

- Beidh réimse leathan stór focal agus saibhreas cainte ag an mac léinn chun labhairt agus scríobh go líofa agus go muiníneach faoi réimsí a bhaineann leis an siollabas agus faoi fhormhór na dtopaicí a thiocfadh chun cinn sa chaint laethúil.

Seo na pointí forbartha is mó a bheidh i gceist sa tríú bliain. Tá na torthaí foghlama a leagadh amach don chéad agus don dara bliain le cur san áireamh chomh maith, anuas ar an méid seo.

- Beidh solúbthacht nach raibh le sonrú sa chéad agus sa dara bliain le brath ar chaint agus ar scríobh an mhic léinn de bharr fairsinge agus leithne stór focal.

- Beidh feabhas tagtha ar chumas an mhic léinn plé le stór focal i réimsí lasmuigh dá thaithí féin. Is annamh a bheidh bearnaí san fhoclóir i réimsí a bhfuil taithí ag an mac léinn orthu.
- Léireoidh an mac léinn tuiscint níos forbartha ar cheartúsáid nathanna cainte agus cora cainte.
- Beidh feabhas tagtha ar chumas an mhic léinn éagsúlacht a léiriú, athrá rialta a sheachaint agus dul lasmuigh d'fhoirmlí simplí teanga sa chaint agus sa scríobh.
- Beidh an mac léinn ar a chompord le stór focal a bhaineann le fearann an oideachais agus na hacadúlachta (mar shampla teanga na litríochta, na léirmheastóireachta, na critice, nó sainréimsí eile a bhaineann lena chúrsa léinn) agus beidh feabhas tagtha ar a chumas úsáid ghníomhach a bhaint as an stór focal seo.
- Beidh an mac léinn níos muiníní ná mar a bhí sé sa chéad agus sa dara bliain agus é ag plé leis na nithe seo a leanas: greann, imeartas focal, clisteacht stíle, an comhthéacs a bhaineann le húsáid focal, leaganacha neamhghnácha, sainstór focal sna canúintí éagsúla agus leaganacha saibhre sa chaint choitianta. Beidh a chumas na nithe seo a thuiscint fós níos forbartha ná a chumas iad a úsáid cé go mbeidh dul chun cinn suntasach déanta aige ina n-úsáid.

An Léamhthuiscint

Cur síos ginearálta

- Beidh an mac léinn ábalta léamh go neamhspleách agus stíl agus luas a chuid léitheoireachta a chur in oiriúint do théacsanna éagsúla agus d'aidhmeanna éagsúla léitheoireachta. Ní bheidh stró mór ar an mac léinn formhór na dtéacsanna bainteach lena chúrsa léinn a thuiscint agus beidh tuiscint shásúil aige ar réimse leathan téacsanna eile a d'fhéadfadh a theacht ina threo, chomh fada is nach saincháipéisí casta nó téacsanna le teanga neamhchoitianta neamhghnách atá iontu.

Seo na pointí forbartha is mó a bheidh i gceist sa tríú bliain. Tá na torthaí foghlama a leagadh amach don chéad agus don dara bliain le cur san áireamh chomh maith, anuas ar an méid seo.

- Beidh forbairt tagtha ar chumas an mhic léinn léamh tuisceanach a dhéanamh ar théacs agus beidh sé níos muiníní agus é ag déanamh anailíse ar théacsanna, go mór mór téacsanna a bhaineann lena chúrsa léinn.
- Beidh forbairt tagtha ar chumas an mhic léinn plé le cúrsaí stíle i dtéacsanna a thiocfaidh ina threo ina chúrsa léinn agus beidh sé níos cumasaí ag plé le hioróin, le greann, le canúintí, le stór focal lasmuigh dá réimse taithí, le cora cainte neamhghnácha, le réimeanna teanga, le struchtúr casta.
- Beidh an mac léinn ábalta déileáil le téacsanna níos faide, téacsanna níos casta, téacsanna a bhfuil sainstór focal iontu (chomh fada is go bhfuil teacht aige ar fhoclóir), téacsanna a bhfuil smaointe teibí á léiriú iontu agus beidh feabhas tagtha ar a chumas déileáil le téacsanna canúnacha a thagann chun cinn ina chúrsa léinn. Beidh sé ábalta déileáil go muiníneach le saghsanna éagsúla téacsanna (treoracha agus foinsí eolais faoina chúrsa léinn, iriseoireacht, scríbhneoireacht chruthaitheach, téacsanna ar an gcúrsa litríochta) chomh fada is go bhfuil sé in ann dul i muinín na bhfoinsí cuí.

- Beidh an mac léinn ábalta déileáil ar bhealach níos sofaisticiúla le tascanna bunaithe ar an léitheoireacht – achoimrí a dhéanamh ar théacsanna, príomhphointí a aimsiú, eolas ar leith a fháil, anailís a dhéanamh ar an méid atá léite, dearcadh/tuairimí/seasamh ar leith a aithint agus nithe nach bhfuil ráite go díreach a thuiscint.
- Beidh an mac léinn níos muiníní ag cur téacsanna i gcomparáid lena chéile agus toisc é a bheidh cumasach i mbun na sruthléitheoireachta agus na sracleitheoireachta beidh cumas níos forbartha aige plé le téacsanna i slite éagsúla ag brath ar an aidhm atá aige.
- Beidh an mac léinn muiníneach agus é ag úsáid straitéisí chun cabhrú leis a chuid scileanna léitheoireachta a chur in oiriúint dá chúrsa léinn – beidh sé ábalta dul i ngleic le foinsí atá riachtanach dá chúrsa (foinsí sa leabharlann, foclóirí, leabhair ghramadaí, cuir i gcás), beidh sé ábalta na straitéisí cuí a chur i bhfeidhm nuair nach dtuigeann sé píosaí den téacs agus beidh sé muiníneach in úsáid innéacsanna agus nithe eile a bhaineann le hobair acadúil ina chuid léitheoireachta.
- Beidh an mac léinn muiníneach agus é ag meas agus ag sintéisiú eolas agus argóintí ó fhoinsí éagsúla. Beidh sé ábalta réimse leathan foinsí a chur san áireamh; foinsí atá níos faide agus níos casta ná téacsanna na chéad bhliana agus an dara bliain.

An Scríbhneoireacht

Cur síos ginearálta

Faoi dheireadh an tríú bliain beidh an mac léinn ábalta téacsanna soiléire, struchtúrtha a chur ar fáil a mbeidh cruinneas maith gramadaí agus líofacht teanga le sonrú orthu. Beidh solúbthacht ag baint lena chuid scríbhneoireachta, beidh an méid a scríobhann sé ceart ó thaobh réime de agus beidh ar a chumas athrá rialta a sheachaint. Beidh sé in ann a chuid féin a dhéanamh den eolas i bhfoinsí éagsúla agus tagairtí a dhéanamh do thuairimí agus do théacsanna daoine eile ar an modh atá inghlactha sa scríbhneoireacht acadúil (tuiscint ar an mbradaíl liteartha san áireamh).

Seo na pointí forbartha is mó a bheidh i gceist sa tríú bliain. Tá na torthaí foghlama a leagadh amach don chéad agus don dara bliain le cur san áireamh chomh maith, anuas ar an méid seo.

- Beidh feabhas tagtha ar chumas an mhic léinn tuairimí a chur in iúl i scríbhinn, go mór mór tuairimí faoi ábhair theibí agus faoi ábhair nach mbaineann le topaicí an tsiollabais.
- Beidh feabhas tagtha ar chumas an mhic léinn forbairt a dhéanamh ar argóint, fáthanna a thabhairt le tacú nó easaontú le dearcadh ar leith agus buntáistí agus míbhuntáistí pointe ar leith a mhíniú ar bhealach sásúil. Beidh sé níos ábalta é seo a dhéanamh i slí atá oiriúnach don seánra agus don léitheoir (i réimsí a bhaineann lena chúrsa, lena réimse spéise agus leis an bhfearann oideachais).
- Beidh an mac léinn muiníneach ag cur anailís thuisceanach a dhéanann sé ar théacsanna bainteach lena chúrsa léinn ar fáil i scríbhinn.
- Beidh cumas an mhic léinn a chuid scríbhneoireachta a chur in oiriúint don léitheoir agus é ag scríobh i bhfad níos forbartha.

- Beidh feabhas tagtha ar chumas an mhic léinn píosa scríbhneoireachta a struchtúró – beidh ciall agus loighic lena dhréachtaí scríbhneoireachta, beidh sé in ann déileáil le príomhphointí agus fo-phointí; tús, lár agus deireadh a bheith ar théacs; pointí a eagrú san ord ceart; réamhrá agus conclúid éifeachtach a chur lena phíosa scríbhneoireachta. Déanfar é seo ar bhealach níos sofaisticiúla ná mar a rinneadh sa chéad agus sa dara bliain.
- Léireoidh an mac léinn tuiscint i bhfad níos fearr ar struchtúir na teanga ina chuid scríbhneoireachta agus beidh a chuid scríbhneoireachta níos cruinne dá bharr.
- Beidh tuiscint an mhic léinn ar stíleanna agus ar réimeanna teanga níos forbartha – beidh sé in ann an teanga chuí a roghnú don chomhthéacs, ní bheidh sé ag úsáid seanfhocal agus cora cainte sa chomhthéacs mícheart agus beidh sé ábalta an leibhéal ceart foirmiúlachta a aimsiú formhór an ama.
- Beidh an mac léinn níos muiníní agus é ag déileáil leis na coinbhinsiúin a bhaineann leis an scríbhneoireacht acadúil i.e. tagairtí, leabharliostaí, athinsint, athfhriotail srl. agus beidh tuiscint mhaith aige ar an mbradaíl liteartha. Beidh an mac léinn níos muiníní ag déanamh a chuid féin den eolas i bhfoinsí éagsúla agus beidh sé níos ábalta tagairtí a dhéanamh do thuairimí agus do théacsanna daoine eile ar an modh atá inghlactha sa scríbhneoireacht acadúil.

An Chluastuiscint

Cur síos ginearálta

- Beidh scileanna forbartha ag an mac léinn chun dul i ngleic leis na cineálacha téacsanna éisteachta is coitianta a thiocfaidh ina threo. Léireoidh sé tuiscint mhaith ar ghnáth-théacsanna caighdeánacha atá bainteach le topaicí an tsiollabais, a chúrsa léinn, an fearann oideachais (a shaol pearsanta, sóisialta agus acadúil). Tabharfaidh sé leis éirim ghinearálta agus príomhphointí téacsanna casta teibí nach bhfuil bainteach lena réimse spéise nó eolais. Ní chuirfidh isteach ar a chuid tuisceana ach caint neamhshoiléir, caint atá an-chanúnach agus plé domhain ar nithe nach bhfuil aon eolas aige fúthu.

Seo na pointí forbartha is mó a bheidh i gceist sa tríú bliain. Tá na torthaí foghlama a leagadh amach don chéad agus don dara bliain le cur san áireamh chomh maith, anuas ar an méid seo.

- Beidh feabhas tagtha ar chumas an mhic léinn páirt ghníomhach a ghlacadh i ngnáthchomhráite, cé go bhféadfadh go mbeadh deacrachtaí aige fós le gnáthchomhrá i measc cainteoirí atá canúnach nó cainteoirí líofa atá ag caint faoi thopaicí nach bhfuil cur amach aige orthu.
- Beidh an mac léinn ar a chompond le réimse níos leithne téacsanna éisteachta sa tríú bliain agus beidh sé ábalta *éirim* beagnach gach cineál píosa a thabhairt leis. Beidh sé ábalta déileáil le téacsanna níos faide, níos casta, níos teibí agus níos canúnaí.
- Beidh ar chumas an mhic léinn plé ar bhealach níos forbartha le rudaí eile sa téacs seachas díreach eolas a bhailiú – dearcadh na gcainteoirí, argóintí, dhá thaobh scéil a bheadh á chur chun cinn, rudaí atá ráite go hindíreach, greann, cúpla dearcadh éagsúil á léiriú, easaontú srl.

- Beidh an mac léinn níos muiníní agus é ag éisteacht le plé tuairisciúil agus anailíseach san fhearann oideachais / acadúil. Beidh tuiscint mhaith aige ar léacht nó cur i láthair a bhaineann lena chúrsa léinn nó lena réimse spéise féin agus tuiscint réasúnta ar léachtaí agus cuir i láthair lasmuigh dá réimse spéise.

An Chaint

Cur síos ginearálta

- Beidh an mac léinn líofa agus spontáineach go leor ina chuid cainte chun a bheith ábalta déileáil go muiníneach le hidirghníomhaíocht le cainteoirí líofa agus ní chaithfidh sé srian ná teorainn a chur leis an méid a bheidh á rá aige.
- Beidh an mac léinn ábalta an teanga a úsáid go líofa, go cruinn agus ar bhealach éifeachtach agus é ag plé le réimse leathan topaicí (topaicí a bhaineann leis an siollabas, leis an saol laethúil, leis an saol acadúil, le rudaí atá i mbéal an phobail).

Seo na pointí forbartha is mó a bheidh i gceist sa tríú bliain. Tá na torthaí foghlama a leagadh amach don chéad agus don dara bliain le cur san áireamh chomh maith, anuas ar an méid seo.

- Beidh an mac léinn níos muiníní, níos líofa, níos spontáiní agus níos cruinne agus beidh sé ábalta slite éagsúla chun rud a rá a tharraingt chuige féin chun athrá rialta a sheachaint.
- Beidh an mac léinn níos ábalta tuairimí agus seasaimh éagsúla a chosaint agus a shoiléiriú, mínithe a thabhairt, argóintí a dhéanamh agus buntáistí agus míbhuntáistí a mhíniú.
- Beidh feabhas tagtha ar chumas an mhic léinn cur i láthair a dhéanamh – feicfear an fhorbairt sin sa chur i láthair a bheidh le déanamh mar chuid den fhilleán foghlama.
- Beidh tuiscint i bhfad níos forbartha ag an mac léinn ar chúrsaí réime sa chaint agus beidh sé in ann a chuid cainte a chur in oiriúint do shuímh éagsúla, go mór mór suímh chumarsáide na Roinne agus suímh chumarsáide eile a bhainfeadh le cúrsaí gairme (agallamh le haghaidh poist, cuir i gcás).
- Beidh feabhas tagtha ar chúrsaí béime sa chaint agus ní chuirfidh mí-úsáid béime isteach ar an gcaint. Beidh luas agus rithim níos nádúrtha ina chuid cainte.

An Fhoghraíocht

Cur síos ginearálta

- Beidh an mac léinn ar a chompord le mórchanúint amháin agus sa chás nach mbeidh canúint ar leith le sonrú, beidh fuaimeanna na Gaeilge á ndéanamh go sásúil, beidh rithim nádúrtha ina chuid cainte agus beidh na deacrachtaí foghraíochta a chuireann an teanga as a riocht glanta den chuid is mó.
- Léireoidh an mac léinn smacht agus tuiscint ar chúrsaí béime agus ní dhéanfaidh sé earráidí rialta sa ghné seo den teanga.

Seo na pointí forbartha is mó a bheidh i gceist sa tríú bliain. Tá na torthaí foghlama a leagadh amach don chéad agus don dara bliain le cur san áireamh chomh maith, anuas ar an méid seo.

- Is i gcúrsaí béime agus rithime is mó a fheicfear an dul chun cinn sa tríú bliain – ní hamháin go mbeidh fuaimeanna na bhfocal féin sásúil ach beidh rithim nádúrtha le sonrú ar fhoghraíocht an mhic léinn. Seachnóidh an mac léinn den chuid is mó na hearráidí ina gcuirtear béim ar an bhfocal neamhoiriúnach, faoi mar a léirítear leis an gcló trom sna samplaí seo a leanas – ‘tá **mé** ag dul amach anocht’, ‘an bhfuil **tú** go maith?’, ‘sin **mo** cheann’, ‘cá bhfuil **tú** i do chónaí?’ srl.
- Beidh eolas níos fearr faoi chúrsaí foghraíochta go ginearálta ag an mac léinn – an tábhacht a bhaineann le foghraíocht, an tionchar a bhíonn ag foghraíocht ar chumarsáid le daoine eile, fadhbanna foghraíochta a aithint.

An Oiriúnacht Shochtheangeolaíoch

Cur síos ginearálta

- Beidh an mac léinn ábalta é féin a chur in iúl go muiníneach, go soiléir agus go béasach i réim fhoirmiúil agus neamhfhoirmiúil, oiriúnach don chomhthéacs agus don duine atá i gceist (baineann seo le labhairt *agus* scríobh).
- Beidh an mac léinn ábalta réimse leathan cora cainte agus nathanna sa chaint choitianta a aithint agus úsáid áirithe a bhaint astu.
- Beidh solúbthacht ag baint leis an úsáid a bhainfidh an mac léinn as an teanga – beidh sé in ann déileáil go héifeachtach le húsáid na teanga i suíomh sóisialta agus ábalta plé le greann, mothúcháin agus an chaint indíreach.

Seo na pointí forbartha is mó a bheidh i gceist sa tríú bliain. Tá na torthaí foghlama a leagadh amach don chéad agus don dara bliain le cur san áireamh chomh maith, anuas ar an méid seo.

Beidh an mac léinn ag treisiú an méid atá luaite i dtorthaí foghlama an dara bliain sa réimse seo ach beidh le sonrú go bhfuil sé níos solúbtha i suímh chumarsáide éagsúla, ag brath ar an gcomhthéacs agus ar an lucht éisteachta. Beidh feabhas tagtha ar a chumas stíleanna éagsúla a tharraingt chuige féin agus é ag scríobh, ag brath ar aidhm a chuid scríbhneoireachta, agus beidh sé i bhfad níos compordaí ag plé le nathanna agus cora cainte (sa chaint agus sa scríobh).

An Mac Léinn Gaeltachta

Tá sainiú déanta ar riachtanais an mhic léinn Ghaeltachta faoi gach ceann de na scileanna teanga i siollabas na chéad bhliana agus i siollabas an dara bliain. Is féidir na réimsí forbartha don mhac léinn Gaeltachta a achoimriú leis na pointí thíos, ach tá sé i gceist sa tríú bliain go léireodh an mac léinn seo tuiscint níos doimhne ar na gnéithe seo agus go mbeadh sé níos muiníní, níos neamhspleáiche agus níos spontáiní ag plé leo.

1. An difear idir an teanga scríofa agus an teanga labhartha.
2. Eolas ar chanúintí eile seachas a chanúint féin.
3. Forbairt ar stór focal i réimsí comhaimseartha.
4. Forbairt ar stór focal i réimsí lasmuigh den fhearann pearsanta.
5. Forbairt ar an gcumas déileáil le réimeanna teanga, go mór mór sa scríbhneoireacht.
6. Tuiscint ar an teanga mar chóras a bhfuil rialacha agus patrúin ag baint leis.

Meabhraítear gur riachtanais a chaithfear a chur san áireamh sa **teagasc** seachas sa chóras measúnaithe iad riachtanais an mhic léinn Ghaeltachta (féach an t-ábhar réamhraithe a ghabhann leis an siollabas).

Nithe ar leith a mbeifear ag súil le forbairt orthu sa tríú bliain:

- Léireoidh an mac léinn Gaeltachta tuiscint níos forbartha ar an difear idir an Caighdeán Oifigiúil agus a chanúint féin agus beidh sé i bhfad níos muiníní maidir lena chuid eolais sa réimse seo.
- Beidh sé i bhfad níos muiníní ná mar a bhí sa chéad bhliain agus sa dara bliain á chur féin in iúl i réimsí comhaimseartha agus i réimsí lasmuigh den fhearann pearsanta. Beidh an fhorbairt seo le feiceáil sa scríbhneoireacht agus sa chaint.
- Beidh tuiscint níos fearr aige ar chanúintí eile agus ní bheidh stró air caint nádúrtha i gcanúintí eile a thuiscint.
- Beidh cumas níos forbartha aige an nua-théarmaíocht, an stór focal comhaimseartha agus an teanga chaighdeánach oifigiúil a úsáid (seachas é a aithint).
- Beidh forbairt tagtha ar a chumas plé le cúrsaí réime sa scríobh.

Aguisín 1

An Fhoghraíocht

Earráidí coitianta a bhfuil aird le tarraingt orthu

Seo thíos an liosta a cuireadh ar fáil le siollabas na chéad bhliana agus siollabas an dara bliain de chuid de na deacrachtaí foghraíochta is mó a bhíonn ag mic léinn. Moladh sna siollabais sin béim ar leith a chur ar na gnéithe seo den fhoghraíocht agus aird rialta a tharraingt orthu le linn an teagaisc. Táthar ag súil go léireoidh an mac léinn sa tríú bliain tuiscint mhaith ar na nithe sa liosta.

Níl sa liosta seo ach **samplaí** – tabharfaidh teagascóirí earráidí eile faoi deara in obair a gcuid grúpaí féin agus moltar díriú ar na riachtanais áirithe sin seachas cloí leis an liosta seo mar mhíreanna atá ‘le teagasc’.

Rithim na Teanga

Is minic a bhíonn dul mínádúrtha ar chaint an mhic léinn. Tá tionchar ag cúrsaí béime agus ag fuaimeanna na bhfocal aonair air seo ach gné thábhachtach eile atá le forbairt ná rithim nádúrtha agus an t-athrú a chuireann mothúcháin (iontas, brón, amhras srl.) ar an gcaint. Moltar béim ar leith a chur ar rithim agus dul nádúrtha seachas fuaimniú na bhfocal aonair amháin (go mór mór sa tríú bliain).

Cúrsaí treisithe agus béime

Béim agus cúrsaí céille

Moltar díriú ar an tionchar a bhíonn ag cúrsaí treisithe agus béime ar chiall.

‘táim ag dul amach anocht’ v. ‘táimse ag dul amach anocht’
‘Cá bhfuil tú i do chónaí?’ v. ‘Cá bhfuil tusa i do chónaí?’

Mí-úsáid béime chun treisiú a dhéanamh

‘sin *do* fhadhb’, bhí an leabhar **rómhaith**’ (nuair is ‘an-mhaith’ atá i gceist)

An áit a luíonn an bhéim nuair atá réimíreanna á n-úsáid

‘an tuirseach’ (seachas an-tuirseach)

Béim i bhfocail aonair

- difríochtaí canúna: **fuinneog** nó **fuinneog** / **cailín** nó **cailín**
- focail a mbíonn an claonadh ag mic léinn an bhéim a chur san áit mhícheart iontu: ‘**banaltra**’
- gan béim á cur ar aon siolla ar leith:
im’axti: *imocktí*   ‘imeachtaí’

	tas'pa:ntas <i>tashpawntas</i>	'taispeántas'
	(gan béim ar aon siolla ar leith)	
•	ag cur béime san áit nach bhfuil sí:	
	<i>ar buila</i> er' bi'l'ə	'ar buile'
	'Conas atá tú?'	

Fuaimneanna éagsúla

Na gutaí fada agus na gutaí gairide

- an difear a dhéanann síneadh fada do bhrí agus d'fhuaim focail ('tá ba agam leo' seachas 'tá bá agam leo'; 'sean' v. 'Seán').
- an claonadh atá ag mic léinn 'fíor' a rá in áit 'fir'.
- an claonadh atá ag mic léinn 'póst' a rá in áit 'post'.

'a' an Bhéarla á fhuaimniú sa Ghaeilge

'ragobair', 'lag', 'bagairt', 'mac', 'ghlac mé', 'marbh' srl.

Défhoghair á bhfuaimniú mar ghutaí fada

/fu:r/	<i>foor</i>	'fuar'
/b'l'i:n'/	<i>bleen</i>	'bliain'
/ta: p'i:n' i mə x'aN/	<i>tá peen i mo cheann</i>	'tá pian i mo cheann'
/eg' bu:lu: l'ə d'i:ni: nu:/	<i>ag booloo le deenee noo</i>	'ag bualadh le daoine nua'
/f'it'ə fu:tə/	<i>fite foota</i>	'fite fuaite'
/bu:kəL'/	<i>bookill</i>	'buachaill'

Consain leathana á gcaolú

/d'i:ni:/	<i>deenee</i>	'daoine'
/t'i:s'ok/	<i>teeshock</i>	'taoiseach'
/b'in't'/	<i>bint</i>	'baint'
/k'i:rə/	<i>ciara</i>	'caora'
/d'aut/	<i>deabht</i>	'dabht'
/s'l'a:n/	<i>shlawn</i>	'slán'
/L'e:k/	<i>léac</i>	'laoch'
/e:d'i:/	<i>édí</i>	'éadaí'

/r/ in ionad /r'/

/Nori:n'/	<i>Noreen</i>	'Nóirín'
/fi:r/	<i>feer</i>	'fir'
/as də v'aur/		'as do mheabhar'

(/k/ in ionad /x/)

/s'aktən'/	<i>shocktin</i>	'seachtain'
/ku:ig'/	<i>cooig</i>	'chuaigh'
/sə k'u:nə/	<i>sa ciú-na</i>	'sa chúinne'

(/h/ in ionad /x/)

/ən v'l'i:n' s'o hu:n/	<i>an vleen seo hoon</i>	'an bhliain seo chugainn'
/hu:i: m'e:/	<i>hooee may</i>	'chuaigh mé'

(/g/ in ionad /γ/)

'glac mé páirt', 'glan mé an teach'		
mə gru:əg'	<i>mo grooig</i>	'mo ghruaig'

(/γ/ in ionad fuaim ar bith)

/er γ'auəs/	<i>ar gheabhas</i>	'ar fheabhas'
/er γ'oəs/	<i>ar gheobhas</i>	'ar fheabhas'

(/n' in ionad /ŋ'/)

/s'aktən' nə n'ib'əl/	<i>shocktin na nibble</i>	'Seachtain na nGiobal'

an 'sh'

/du:s'la:n/	<i>dooshlawn</i>	'dúshlán'

Ilchineálach

- 'in aon chor' – an 'n' a fhágáil ar lár san fhuaimniú
- 'i rith na seachtaine' – t séimhithe a fhuaimniú mar /θ/
- 'ní dóig liom' – /g/ á dhéanamh de g séimhithe i ndeireadh focail
- 'f' na haimsire fáistíní agus an mhodha choinníollaigh á fhuaimniú: 'léimfidh', 'suífidh', 'feicfidh', 'go ndéanfack tú'.

Aguisín 2

Liosta de na bunstruchtúir ghramadaí ar cheart díriú orthu

I dTábla 1 thíos tá cuid de na deacrachtaí gramadaí is mó a bhíonn ag mic léinn. Moladh i siollabas na chéad bhliana béim ar leith a chur ar na gnéithe seo den ghramadach agus aird rialta a tharraingt orthu le linn an teagaisc. Bhíothas ag súil sa dara bliain go ndéanfaí daingniú agus treisiú ar na gnéithe sin agus go bhfillfí orthu go rialta sa teagasc d'fhonn is go mbeadh an mac léinn ábalta iad a láimhseáil i mbealach muiníneach agus go leanúnach. Cuireadh samplaí breise nár luadh i liosta na chéad bhliana ar fáil leis an siollabas don dara bliain i dTábla 2.

Tá roinnt samplaí breise arís tugtha i dTábla 3 mar mhíreanna a bhféadfaí aird na mac léinn a tharraingt orthu sa tríú bliain. Níl sna liostaí seo ach **samplaí** – tabharfaidh teagascóirí earráidí eile faoi deara in obair a gcuid grúpaí féin agus moltar díriú ar na riachtanais áirithe sin seachas cloí leis an liosta seo mar mhíreanna atá ‘le teagasc’. Meabhraítear gur cur chuige ciorclach a mholtar maidir le múineadh na gramadaí sa siollabas – is é sin go dtarraingeofaí aird na mac léinn ar na míreanna céanna go rialta agus go leanúnach seachas idirdhealú a dhéanamh idir na míreanna a bheadh ‘le teagasc’ i mblianta ar leith den chéim.

Tábla 1

An ghné den ghramadach	Samplaí de na hearráidí
Na briathra	
An fhoirm cheart den bhriathar san aimsir cheart	• bhí a lán d’ólta agam • ní d’fhág mé • d’ólaim deoch • conas a mothaíonn tú? • cén sórt cara a ndéanfadh é sin? • an cuireann sé isteach ort? • gur ceapann tú • go thuigeann tú • go d’fhág tú • go fuair tú • gur fhaca sí tú • nach dhearna • níor d’fhág • nuair a bímid • ní chonaic • cheapaim / théim / dhéanaim • ní beadh mé ábalta é a dhéanamh • thuigim cad atá i gceist • ní bheidh a fhios agat
Bheith de réir a chéile in úsáid na	• glaoigh orm nuair a fuair tú an

An ghné den ghramadach	Samplaí de na hearráidí
n-aimsirí	teachtaireacht seo
An chopail	• tá tú mo chara is fearr • táimid cairde ón naíonra • tá sé seachtain ana-mhaith • bhí sé páirt deacair • tá fhios agam go bhfuil aisteoir maith í • tá áthas orm go bhfuil siad mo thuismitheoirí • an bhfuil sé <i>Superman</i>? • an scannán maith é? is é
Bí agus Tá	• bíonn ana-díomá liom (seachas ‘tá an-díomá orm’) • cad a bhfuil ar siúl? • mar a bhfuil sé anois • na himeachtaí a raibh ar siúl • má bhfuil aon fhadhb
An chlaoninsint	• dúirt sí gur bhí tú ann
Foirmeacha ceisteacha	• cad a cheapann tú go raibh tú ag déanamh? • cén saghas cara atá tú? • cad atá tú ag caint faoi? • cad a raibh tú ag déanamh? • conas a dhearna sí é? • cén chaoi a rinne sí é?
Mí-úsáid na foirme treise	• Tusa feargach le mise? Is é an duine a rinne rud mícheart. Ní ormsa. • tá sé suas chugatsa anois • táim ag teacht leatsa • faoi tusa • ba cheart duit náire a bheith ortsa • le mo chlann • tá tú ar buile – cad faoi mise?
An t-ainm briathartha agus a úsáid	• caithfidh mé téigh • caithfidh mé rá é • ba mhaith liom marcanna maithe a faigh • cláracha raidió a éist • níl mé sásta éist leat

An ghné den ghramadach	Samplaí de na hearráidí
	• ní raibh mé ábalta é a chreid • ní raibh mé ábalta mo mothúcháin a mínigh • ní féidir liom a creidiú é seo • is onóir é a bhuaigh
Struchtúir a chothaíonn deacrachtaí go minic	
Taitin	• ar thaitin tú? • thaitin sí McDonalds • bhain mé taitneamh as ag déanamh an scannán • bainimid go mór craic ar Seachtain na Gaeilge • taitneoidh mé do tacaíocht • bhain mé taitneamh ag obair leis
Glaoi	• nuair a glaoch sé • chuir mé fios ort (glaoch) • chuir mé fios ar do fón póca • cuir glaoch ar ais chugam • glao a sheoladh ar ais chugam
Eolas/aithne/fios	• tá sé ar eolas agam go bhfuil tú ar buile fúm • tá aithne aige go bhfuil mé á dhéanamh • tá a fhios agat mé le deich mbliana
Bualadh le	• bhuail mé a lán daoine • seans daoine nua a bualadh • chun daoine nua a bhualadh le • mo sheanchairde a bualadh arís • ar mhaith leat bualadh le mise? • gur bhuail tú mo bhuachaill
Suim	• ní raibh suim agam ar an turas • ní raibh aon suim agam i rud seo • tá suim acu ag na rudaí seo
Freastal ar	• freastal mé an léacht • gach imeachtaí a fhreastal • déanann TG4 ag freastal ar dhaoine óga

An ghné den ghramadach	Samplaí de na hearráidí
Éirigh	• freastalaíonn <i>Nós</i> do dhaoine óga • ní bheadh mé suas ag an am sin • bhí mé ag iarraidh éirí go maith • éirím go maith le mo chairde • ar éirigh tú go maith sa scrúdú?
Réiteach le	• réitím mo chairde
Cuimhin	• cuimhin mé anuraidh • an chuimhin leat mé? • cuimhnigh mé iad ag caint i dtús na hoíche • an cuimhníonn tú é? • níl mé ábalta mórán a cuimhniú
Cónaí	• tá mé i gcónaí i Corcaigh • táimid ina gcónaí in árasán
Tóg v. tabhair	• thóg sé mé go dtí teach mo chara • ar thóg siad tacaíocht duit? • níor thóg sé a ainm dom
Ar mhaith? An maith?	• cén ceann a mhaith leat? • ní mhaith liom • an mhaith leat?
abair / labhair / caint	• chun mise a rá • níl a fhios agam cad a rá • bí ag caint liom le bhur dtoil a Deirdre (labhair liom) • cad atá tú ag rá faoi? • ba mhaith liom caint Gaeilge
Tréimhsí ama	‘am’ v. ‘uair’ • (bhuail mé leo) den chéad am • gach am (seachas ‘gach uair’) an focal ‘am’ • aon t-am • i do saor ama • a lán am • bhí am go hiontach againn

An ghné den ghramadach	Samplaí de na hearráidí
	‘uair’ v. ‘uair an chloig’ • ar feadh uair (<i>for an hour</i>) • tógann an bus dhá uair Tréimhsí ama • an bhfuil tú saor an oíche seo? • an oíche seo caite • Dé Déardaoin • Dé Mháirt • Dé Domhnach • ag rince trí na hoíche • ar feadh mí • ní raibh mé ann faoi cúpla lá • sa mhaidin • táim ag imirt ansin ar feadh 8 bliain
Míonna na bliana	• i Bealtaine • sa Nollag • i rith an Nollaig • i Mheán Fómhair
Na horduimhreacha	• sa dara bhliain • an chéad bliain • an hochtú áit
Comhaireamh agus méid	• trí bhliain • dhá aistí • ocht sheachtain • trí chlubanna • naoi nó deich mbusanna • cúpla daoine • cúpla cláracha • cé mhéad mic léinn?
Réamhfhocail	• do mic léinn • ar turas • ar bhfeabhas • bhí mé sa <i>Coppers</i> aréir • ar mhaidin inniu • sa mhaidin • ina cónaí sa Loch Garman • mar freastalaí • i Mheiriceá

An ghné den ghramadach	Samplaí de na hearráidí
	• leis mo buachaill • d'éist siad ar an raidió
Na forainmneacha réamhfhoclacha	• fan dom • bhí brú mór agam • dúirt sí dom • tá dóchas uirthi • tá clú agus cáil agat • má theastaíonn leat • seolfaidh mé duit • tá bród acu • ag glaoch dom • cabhraigh mé • tuigim leat • tá pian agam
An tAinmfhocal	
Inscne focail choitianta	• an seachtain • an fírinne • an mí • an eolas • an mbrú • an mbus • sin an fadhb • an athrú • an Gaeilge • an slí
Iolra an ainmfhocail	• na aistí • na dhaoine • na dhéagóirí • na gcláracha • cláireacha
Tuiseal ginideach d'fhocail chomónta	• a lán obair • go leor airgead • a lán am • a lán deoch • i rith an seachtain • ag tús an mí • an cineál obair • ag tógáil teach • lá i ndiaidh lá

An ghné den ghramadach	Samplaí de na hearráidí
An focal ‘seachtain’	• i rith na seachtain • an seachtain • sa seachtain • tríd an seachtain
An aidiacht	• na daoine deas • na fir deas • daoine óige ‘aon’ • aon thuairimí • aon gearán • aon muinín • níl aon t-am agam • aon post • aon fadhb ‘gach’ • gach bhliain • gach na daoine Céimeanna comparáide • níos dáiríreach • níor chuala mé rud níos amaideach riamh • an saol is tábhachtach
Réimíreanna	
an- agus ana-	• ana-difriúil • ana-greannmhar • an-brón
ró-	• níl sé rófhíor • tá teachtaireacht an dáin róshuimiúil
An aidiacht shealbhach	• do fear • mo cara • ní raibh sé ar mo intinn • do aghaidh • ag eitilt i do dtreo • do fón

An ghné den ghramadach	Samplaí de na hearráidí
Treo	• tá sé suas ansin • tar suas • tá sé anuas san aer • amach ag obair • chuaigh mé ag dul amach le mo chara • bhí Cian amach aréir • síos sa seomra caidrimh
‘Abhaile’ v. ‘sa bhaile’	• ar an teilifís abhaile • na daoine abhaile in Éirinn • bhí mé abhaile tinn • beidh mé ar ais abhaile
Dul an Bhéarla	• níl sé mo cineál • bhí mé ana-meisce • is é seo do bhliain • rinne siad post maith • níl mé i gcónaí ag ithe é (ní ithim go minic é) • táimid san cúlú anois (<i>in recession</i>) • dul ar aghaidh go dtí múinteoir bunscoile • ag coinneáil an Gaeilge ar siúl an bhliain seo chugainn • níl sé domsa • tá sé mo pheann • bhí deis agam chun caint léi • rinne tú dearmad chun Angelina a lua • tugann sé seans chun daltaí éalú óna chuid oibre agus aithne a chur le daltaí eile • dúirt mé leis chun bheith anseo • bhí sé mícheart chun an bréag sin a insint • is aoibhinn liom ag caitheamh am le • is aoibhinn liom ag dul go dtí clubanna

An ghné den ghramadach	Samplaí de na hearráidí
Frásaí mínádúrtha	• bhí spórt agus spraoi ann • ó mo Dhia • tá sceitimíní áthas an domhain orm • ‘áfach’ ag tús abairte • is é mo thuairim gan amhras ar bith • bhain mé fíor-sult as

Tábla 2

An saorbhriathar sna haimsirí éagsúla	• bhunaigh Raidió na Life sa bhliain... • níor thug an t-aitheantas ceart don fhile • níor léigh a lán leabhar ag an am sin • ní ceannóidh a lán leabhar toisc an <i>i-readar</i> • bhí sé scríofa aige (seachas ‘scríobhadh é’) • bhí sé ceannaithe aige (seachas ‘ceannaíodh é’)
An modh coinníollach	• gheobhfadh tú • déarainn go bhfuil sé fíor • ceannódh tú
‘Má’ agus ‘dá’ agus na haimsirí a leanann iad	• má gheobhadh sí • má bheadh sí ann • dá bheadh sí ann • dá ceannódh mé caife
An aimsir ghnáthchaite	• théigh an file go Corca Dhuibhne go minic • níor scríobh mórán faoin cheist sin an uair sin • ní déanadh a lán fiosruithe
Struchtúr an bhriathair, go háirithe na struchtúir indíreacha	• na cláracha is mó a d’fhéach mé • na foilseacháin atá suim agam ann • na tíortha a bhfuil suim agam ann • thaitin leis an leabhar

Struchtúir indíreacha na copaile	• sílim is múinteoir maith é • cheap mé is dán maith é • sílim gur é an coláiste seo an ceann is fearr
Foirmeacha spleácha agus neamhspleácha i bhfrásaí comónta	• cén uair a dheachaigh sí? • cathain a dheachaigh sí? • conas a dhearna tú é? • cén chaoi atá sé mar sin? • cén fáth a chuaigh sí ann? • nuair a mbíonn aiste le déanamh • nuair a dtagann sí abhaile
An aidiacht shealbhach agus an t-ainm briathartha	• tá an aiste á dhéanamh • tá na leabhair á bailiú • tá na páistí á cur i ngrúpaí
Treisiú ar an Ainmfhocal	
Comhréir abairtí le hainmfhocail chinnte iontu	• sna meáin chumarsáide na Gaeilge • i meáin chumarsáide Gaeilge • sa chathair Bhaile Átha Cliath • muintir cathrach Bhaile Átha Cliath
An Tuiseal Ginideach iolra i bhfrásaí comónta	• fadhbanna na mic léinn • teidil na haistí • ainmneacha na daoine • saol na daoine óige
Ginideach na hAidiachta i bhfrásaí comónta	• saol an t-aos óige • taithí an tsaoil mór • saol na daoine óige

Tábla 3

An clásal coibhneasta díreach agus indíreach	• na mic léinn a theipeann orthu sa scrúdú • na daoine a gceannaigh na ríomhairí • an bhean ar fuair a mac duais
Céimeanna comparáide na haidiachta go mór mór le haidiachtaí neamhrialta	• an bóthar is leathan • an lá is dian

	• tá sé níos álainne
An t-ainmfhocal teibí céime	• dá measa an aiste sin is olc an ceann eile • dá mhéid oibre atá agam is tuirsiúla atá mé
Ainmneacha agus sloinnte	• filíocht Sheán Uí Ríordáin • dánta Nuala Uí Dhomhnaill
An t-alt agus na huimhreacha	• na dhá aiste • an deich dtasc don fhillteán • an t-ocht dtasc

Seo thíos samplaí d'earráidí eile a bhféadfaí aird a tharraingt orthu i gcleachtaí a bheifear ag dearadh do na mic léinn.

Níl sa liosta ach **samplaí** – tabharfaidh teagascóirí earráidí eile faoi deara in obair a gcuid grúpaí féin agus moltar díriú ar na riachtanais áirithe sin seachas cloí leis an liosta seo mar mhíreanna atá ‘le teagasc’.

Focail / frásaí a chothaíonn míthuiscintí

olc v. dona	pictiúr dona
smaoineamh v. tuairim	an raibh aon smaoineamh agat go mbuafá?
maith v. maitheas	tá an-mhaitheas sa tseachtain
eachtra v. ócáid	níos mó eachtraí ar siúl do Sheachtain na nGiobal
roimh v. sular	roimh a tháinig mé
craic v. taitneamh	bainimid go mór craic ar Sheachtain na Gaeilge
tá mé ag dul v. tá mé ag imeacht	tá mé ag dul anois
difriúil v. difríocht	an dá dhomhan difríocht rudaí difríocht a dhéanamh
críoch v. deireadh	ó thús go críoch
ar bith v. ar chor ar bith	níl mé sásta ar bith ní dhéanaim aon rud ar bith
tuirse v. tuirseach	bhí tuirseach an domhain orm
píosa v. saghas	tá mé píosa crosta
a lán v. an iomarca	sheol mé an iomarca teachtaireachtaí chugat
i mbliana v. an bhliain seo	tá a lán aistí le déanamh an bhliain seo
bunaithe ar / dírithe ar	tá Raidió na Life bunaithe ar dhaoine óga
ceart	‘an bhfuil tú ceart?’ seachas ‘an bhfuil an ceart agat?’
intinn	‘ní raibh sé ar mo intinn’ seachas ‘ní raibh sé ar intinn agam’
gá	tá gá dom a bheith ag obair